

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**  
**ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Кафедра міжнародного права,  
європейської та євроатлантичної інтеграції

Спеціальність 293 "Міжнародне право"

Освітня програма 293.00.01 "Міжнародне право"

**БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА**

на тему:

**СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З РАДОЮ ЄВРОПИ**

Здобувачки 4 курсу  
денної форми навчання  
Бобровської Софії Дмитрівни

Науковий керівник:  
Ратушний С.М., к.ю.н., доцент

Київ-2026

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	2
<b>РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ З РАДОЮ ЄВРОПИ</b> .....	6
<b>1.1</b> Правова природа та інституційна структура Ради Європи в системі міжнародних організацій.....	6
<b>1.2</b> Основні напрями діяльності Ради Європи у сфері захисту прав людини, демократії та верховенства права.....	10
<b>1.3</b> Механізми міжнародно-правового співробітництва держав-членів із Радою Європи.....	12
<b>РОЗДІЛ 2 СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З РАДОЮ ЄВРОПИ</b> .....	17
<b>2.1</b> Передумови вступу України до Ради Європи та міжнародно-правові зобов'язання держави.....	17
<b>2.2</b> Участь України в конвенційній системі Ради Європи та імплементація її стандартів у національне законодавство.....	25
<b>2.3</b> Взаємодія України з інституціями Комітетом міністрів, Парламентською асамблеєю та Європейським судом з прав людини.....	31
<b>РОЗДІЛ 3 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З РАДОЮ ЄВРОПИ</b> .....	39
<b>3.1</b> Роль Ради Європи у підтримці демократичних реформ і захисті прав людини в Україні в умовах сучасних викликів.....	39
<b>3.2</b> Проблеми виконання Україною зобов'язань перед Радою Європи та шляхи їх подолання.....	43
<b>3.3</b> Перспективи поглиблення співробітництва України з Радою Європи в контексті європейської інтеграції.....	49
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	60
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	65

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження** зумовлена тим, що співробітництво України з Радою Європи стало одним із ключових напрямів формування сучасної української правової держави. Після проголошення незалежності Україна опинилася перед необхідністю не лише створити власну систему органів влади, а й визначити цивілізаційний та правовий вектор розвитку. Вступ до Ради Європи став для України важливим кроком у напрямі європейської правової спільноти, оскільки саме ця організація виробила фундаментальні стандарти у сфері прав людини, демократії та верховенства права. Україна стала 37-ю державою-членом Ради Європи 9 листопада 1995 року, а у 1997 році ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини, після чого громадяни України отримали можливість звертатися до Європейського суду з прав людини після використання національних засобів захисту.

Значення цієї теми особливо зросло після початку повномасштабної агресії російської федерації проти України. В умовах війни держава змушена одночасно вирішувати завдання оборони, збереження публічного управління, захисту прав людини, забезпечення доступу до правосуддя, підтримки демократичних інститутів і підготовки до післявоєнного відновлення. У такій ситуації співробітництво з Радою Європи набуває не формального, а практичного змісту, оскільки ця організація допомагає Україні зберігати європейські стандарти навіть за надзвичайних обставин. Рада Європи не лише контролює виконання державою взятих на себе зобов'язань, а й надає експертну, правову, інституційну та програмну підтримку у тих сферах, які безпосередньо впливають на якість демократії та правового захисту людини.

Саме тому дослідження співробітництва України з Радою Європи має не лише історичне, а й сучасне практичне значення. Воно дозволяє краще зрозуміти, як міжнародно-правові стандарти впливають на реформування національного законодавства, судової системи, конституційного контролю, захисту прав людини, діяльності органів місцевого самоврядування та механізмів відповідальності за порушення прав. Для української юридичної науки ця тема важлива тим, що вона

поєднує міжнародне право, конституційне право, право прав людини, європейське право та питання функціонування державних інституцій.

**Ступінь дослідженості** теми є достатньо широким, але водночас не вичерпним. Проблематика Ради Європи, Європейської конвенції з прав людини, практики Європейського суду з прав людини та європейських стандартів правової держави розглядалася у працях українських і зарубіжних учених. Значну увагу цим питанням приділяли дослідники міжнародного права, конституційного права, прав людини та європейської інтеграції, зокрема В. Буткевич, В. Денисов, М. Антонович, О. Задорожній, С. Шевчук, С. Головатий, М. Савчин, О. Мережко, Н. Камінська, П. Рабінович та інші. У їхніх працях аналізувалися правова природа європейського правового простору, місце Європейської конвенції з прав людини в національній правовій системі, вплив практики ЄСПЛ на судову практику України, проблеми виконання міжнародно-правових зобов'язань і роль європейських стандартів у розвитку українського законодавства.

**Метою дослідження** є здійснити комплексний міжнародно-правовий аналіз співробітництва України з Радою Європи, визначити його основні напрями, проблеми виконання зобов'язань та перспективи поглиблення в контексті європейської інтеграції.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Розкрити правову природу та інституційну структуру Ради Європи в системі міжнародних організацій;
2. Охарактеризувати основні напрями діяльності Ради Європи у сфері захисту прав людини, демократії та верховенства права;
3. Визначити механізми міжнародно-правового співробітництва держав-членів із Радою Європи;
4. Проаналізувати передумови вступу України до Ради Європи та міжнародно-правові зобов'язання, які взяла на себе держава;
5. Дослідити участь України в конвенційній системі Ради Європи та імплементацію її стандартів у національне законодавство;

6. Розкрити особливості взаємодії України з Комітетом міністрів Ради Європи, Парламентською асамблеєю Ради Європи та Європейським судом з прав людини;

7. З'ясувати роль Ради Європи у підтримці демократичних реформ і захисті прав людини в Україні в умовах сучасних викликів;

8. Визначити основні проблеми виконання Україною зобов'язань перед Радою Європи та можливі шляхи їх подолання;

9. Обґрунтувати перспективи поглиблення співробітництва України з Радою Європи в контексті європейської інтеграції.

**Об'єктом дослідження** є міжнародно-правові засади, форми, механізми співробітництва держав-учасниць із Радою Європи у сфері захисту прав людини, демократії та верховенства права.

**Предметом дослідження** є міжнародно-правові відносини, що виникають у процесі співробітництва України з Радою Європи, вплив стандартів цієї організації на розвиток національного законодавства й правозастосовної практики України, а також проблеми та перспективи, пов'язані з розвитком цього співробітництва та посиленням його ефективності.

**Методологічну основу дослідження** становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання. За допомогою діалектичного методу співробітництво України з Радою Європи розглянуто як динамічний процес, що змінювався від етапу вступу та виконання початкових зобов'язань до сучасної співпраці в умовах війни й європейської інтеграції. Системний метод дав змогу розглядати Раду Європи не як окремий міжнародний орган, а як цілісну інституційну систему, до якої належать Комітет міністрів, Парламентська асамблея, Європейський суд з прав людини, Венеційська комісія, Конгрес місцевих і регіональних влад, моніторингові органи та програмні механізми підтримки держав-членів. Історико-правовий метод використано для з'ясування передумов вступу України до Ради Європи, становлення її міжнародно-правових зобов'язань і розвитку співробітництва від 1990-х років до сучасного етапу. Формально-юридичний метод застосовано під час аналізу міжнародних договорів Ради Європи, положень Європейської конвенції з прав людини, актів Парламентської асамблеї, документів

Комітету міністрів, висновків Венеційської комісії та норм національного законодавства України.

**Нормативну основу дослідження** становлять Статут Ради Європи, Європейська конвенція з прав людини, протоколи до неї, Європейська соціальна хартія, Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, Конвенція про кіберзлочинність, Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, інші міжнародно-правові акти Ради Європи, Конституція України, закони України, акти Верховної Ради України, документи Кабінету Міністрів України, рішення Європейського суду з прав людини та матеріали Комітету міністрів Ради Європи. Інформаційну основу роботи становлять офіційні документи Ради Європи, Європейського Союзу, Європейського суду з прав людини, Венеційської комісії, Парламентської асамблеї Ради Європи, органів державної влади України, а також наукові праці українських і зарубіжних дослідників.

**Практичне значення дослідження** полягає в тому, що її положення можуть бути використані для подальшого вивчення міжнародно-правового співробітництва України з європейськими організаціями, аналізу виконання Україною міжнародних зобов'язань, підготовки навчальних матеріалів із міжнародного права, європейського права, права прав людини та конституційного права. Окремі висновки можуть бути корисними для розуміння того, як стандарти Ради Європи впливають на українське законодавство, судову практику, демократичні реформи та процес європейської інтеграції.

**Структура дослідження** складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел з 84 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінки.

# РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ З РАДОЮ ЄВРОПИ

## 1.1 Правова природа та інституційна структура Ради Європи в системі міжнародних організацій

Рада Європи – міжнародна міжурядова організація європейських держав, заснована 5 травня 1949 року Статутом Ради Європи (Лондон), метою якої стало досягнення «більш тісного об'єднання» європейських країн на засадах спільних цінностей демократії, прав людини та верховенства права. Установчий Статут підкреслює прагнення членів РЄ шляхом спільних дій сприяти збереженню й утвердженню прав людини та основоположних свобод, розвитку парламентаризму і правової держави. Таким чином, Рада Європи є ключовим елементом європейської інтеграційної структури й невід'ємною частиною створення «єдиного європейського правового простору», що формується на континенті. На відміну від Європейського Союзу, Рада Європи не має компетенції приймати примусові закони для своїх членів, проте організація розробляє і ухвалює численні міжнародні договори та рекомендації, надає експертні висновки, а також здійснює моніторинг виконання взятих зобов'язань [1], роблячи тим самим внесок у створення та функціонування європейського простору свободи, безпеки та правосуддя.

Рішення і діяльність Ради Європи здійснюються на основі співпраці 46 держав-членів (після виходу РФ у 2022 році РЄ налічує 46, а не 47 країн). До складу Ради Європи входить переважна більшість європейських держав, за винятком, зокрема, Білорусі.

Для вступу до РЄ необхідно підписати та ратифікувати Європейську конвенцію з прав людини і взяти на себе зобов'язання її виконувати. Україна стала 37-ою країною-членом РЄ 9 листопада 1995 року, а до того вже долучилася до кількох європейських конвенцій (зокрема ЄКПЛ). Членство у РЄ означає зобов'язання держави-учасниці проводити реформи внутрішнього законодавства та

інститутів, аби привести їх у відповідність із стандартами Ради Європи, що щорічно перевіряється у ході двосторонніх і багатосторонніх заходів організації [3].

Правову основу існування та діяльності Ради Європи складають її Статут, а також понад 200 міжнародно-правових угод (конвенцій і протоколів), які охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних із захистом прав людини, демократією та верховенством права. Найважливішою серед них є Європейська конвенція з прав людини, яка є наріжним каменем усієї діяльності РЄ, а також сімнадцять відкритих для підписання станом на листопад 2025 додаткових протоколів до неї. Усі держави-члени Ради Європи ратифікували ЄКПЛ, що створило єдиний континентальний простір захисту основних прав для понад 700 мільйонів людей.

Інституційна структура Ради Європи складається з кількох основних органів та утворень. Найвищим керівним органом є Комітет міністрів Ради Європи – колегіальний орган, який формують міністри закордонних справ держав-членів (або їхні послы в Страсбурзі). Комітет міністрів приймає рішення про політику і бюджет організації, затверджує програми її діяльності та здійснює нагляд за виконанням рішень ЄСПЛ та інших органів. Відповідно до оновленого опису, Комітет є головним рішучим органом Ради Європи, що контролює реалізацію понад 25 тисяч судових рішень ЄСПЛ, забезпечуючи виконання їх державами-учасницями [4].

Значну роль у діяльності Ради Європи відіграє Парламентська асамблея (далі – ПАРЄ) – дорадчий (консультативний) орган, який об'єднує національних парламентаріїв усіх держав-членів. ПАРЄ налічує 306 депутатів (по 6 депутатів від кожного парламенту – 324 основних і стільки ж заступників). Асамблея проводить пленарні сесії кілька разів на рік, обговорює актуальні проблеми, приймає резолюції та рекомендації щодо держав-членів, а також формує політичні позиції РЄ. Значущим є те, що саме ПАРЄ затверджує кандидатури Генерального секретаря РЄ, Уповноваженого з прав людини, а також суддів Європейського суду з прав людини. Таким чином, вона слугує демократичним форумом для розвитку загальноєвропейських стандартів і сприяє політичній відповідальності урядів країн-членів [4].

Для розвитку місцевої демократії та вирішення питань місцевого самоврядування діє Конгрес місцевих та регіональних влад – дорадчий орган, створений у сучасному вигляді у 1994 році. Конгрес об'єднує понад 600 обраних регіональних і місцевих посадовців, що представляють органи управління понад 130 тисяч муніципалітетів Європи. Він спрямований на зміцнення місцевого самоврядування і контролює імплементацію Європейської хартії місцевого самоврядування (теж одного з договорів РЄ). Україна, як член Конгресу, бере активну участь у його роботі та інтеграції місцевих реформ у європейські стандарти [4].

У виконавчих функціях РЄ ключову роль відіграє Генеральний секретар Ради Європи – голова Секретаріату, що обирається Асамблеєю строком на п'ять років. Генеральний секретар керує повсякденною роботою організації та відповідальний за стратегічний менеджмент і виконання програмної діяльності. Наразі Генеральним секретарем є Ален Берсе (обраний у 2024 році), який представляє організацію на світовій арені. Поряд з ним діє Заступник Генерального секретаря, також обраний Парламентською асамблеєю [5].

Правозахисну діяльність підтримують додаткові інституції: Комісар Ради Європи з прав людини, офіс якого створено у 1999 році. Комісар діє незалежно та систематично відвідує країни-члени, готує доповіді і рекомендації щодо дотримання прав людини, співпрацює з урядами і громадянським суспільством. Ще одним унікальним органом є Конференція міжнародних неурядових організацій (КІНГО), що налічує понад 400 НУО з різних сфер. КІНГО забезпечує участь громадянського суспільства у роботі Ради Європи, сприяючи «голосу суспільства» у формуванні політики і стандартів [5].

Юридичну діяльність РЄ забезпечує Секретаріат і Секція договорів, які готують і супроводжують підписання і ратифікацію міжнародних конвенцій Ради Європи.

Таким чином, інституційна система Ради Європи побудована за принципом балансу між міжурядовими органами (Комітет міністрів, Парламентська асамблея, Конгрес, Генеральний секретар) та незалежними дорадчими/моніторинговими

установами (Європейський суд з прав людини, Комісар з прав людини, групи і комітети експертів). Вона забезпечує багатосторонній діалог і прийняття рішень на міжурядовому рівні, де пріоритетом є консенсус і спільна відповідальність за дотримання стандартів. Співпраця держав-членів з Радою Європи відбувається через участь у цій системі органів, спільні програми та засоби правового регулювання, обговорення на ПАРЕ, а також через імплементацію та моніторинг прийнятих конвенцій і рекомендацій.

## **1.2 Основні напрями діяльності Ради Європи у сфері захисту прав людини, демократії та верховенства права.**

Рада Європи визначила своїми пріоритетами три взаємопов'язані напрямки: захист прав людини, розвиток демократії та зміцнення правової держави. Усі ці напрямки базуються на загальноновизнаних європейських цінностях і стандартних документально закріплених принципах (наприклад, у Статуті РЄ, Конвенції про захист прав людини тощо) [2, 6]. За понад 70 років існування Ради Європи було розроблено і ухвалено більше 220 міжнародних конвенцій і протоколів про права людини, демократію та верховенство права. Наприклад, додаткові протоколи до ЄКПЛ, Європейська соціальна хартія, Стамбульська конвенція про запобігання насильству щодо жінок, Конвенція про захист дітей від сексуальної експлуатації (Лансаротська конвенція) та інші охоплюють конкретні сфери прав людини та соціальних прав [7,8,9]. До них також належать Додаткові протоколи до Конвенції про передачу засуджених осіб, Конвенція про кіберзлочинність тощо [10, 11]. Усі ці договори мають обов'язковий характер для тих держав, які їх ратифікували, і встановлюють єдині стандарти поведіння у відповідних сферах.

Ключовим інструментом у сфері захисту прав людини є Європейська конвенція з прав людини. Вона була укладена в 1950 році і набула чинності у 1953 році. Конвенція гарантує широкий перелік громадянських та політичних прав: право на життя, заборону тортур та рабства, право на свободу та безпеку особи, право на справедливий суд, захист приватного життя, свободу думки, совісті і вираження

поглядів, асоціацій, право на рівність перед законом тощо. Ратифікація ЄКПЛ була умовою вступу до Ради Європи: до членства допускаються лише держави, які погоджуються забезпечувати й контролювати виконання цих базових прав. ЄКПЛ створила унікальний механізм захисту – Європейський суд з прав людини, куди люди, організації і навіть держави можуть звернутися зі скаргами на порушення Конвенції після вичерпання національних засобів захисту. Таким чином, Рада Європи забезпечила юридично обов'язковий і централізований нагляд за дотриманням прав людини в усіх країнах-учасниках (на сьогодні ЄСПЛ розглядає тисячі справ щороку, що сприяє розвитку європейської практики з прав людини і уніфікації стандартів) [2].

Окрім ЄКПЛ, Рада Європи активно працює над впровадженням інших аспектів прав людини. Європейська соціальна хартія захищає економічні та соціальні права (право на працю, на належні умови життя, охорону здоров'я тощо), а її моніторинг здійснює Європейський комітет соціальних прав. Європейська хартія місцевого самоврядування гарантує демократичні права на місцевому рівні. Незалежні експертні органи (Комісар РЄ з прав людини, комітети експертів при Комітеті міністрів, такі як Комітет із запобігання катуванням – СРТ, Група проти торгівлі людьми – GRETA, комітети з питань дітей, ксенофобії тощо) регулярно готують звіти з рекомендаціями державам щодо покращення практики в цих сферах. Рада Європи також реалізує численні програми з підтримки свободи слова і медіа (освітні ініціативи, захист журналістів, протидія дезінформації), прав жінок і гендерної рівності, прав меншин тощо [7].

Демократія в діяльності Ради Європи розглядається як формальна (належне функціонування інститутів влади, виборчі процеси, політичні права) і матеріальна (самоврядування, участь громадян, плюралізм). Парламентська асамблея РЄ організовує моніторинг парламентів держав і виборчих процесів, готує доповіді та рекомендації щодо реформ і дотримання демократичних процедур. Спеціальні місії з моніторингу виборів РЄ перевіряють, чи відповідають вибори міжнародним стандартам демократії. Комісія Венеціанської комісії (Європейська комісія за демократію через право) надає незалежні експертні висновки щодо конституційних

реформ, виборчого законодавства, роботи судів та інших питань, пов'язаних із правовим забезпеченням демократії. Важливо, що для наших та інших країн цей механізм є форумом для приведення національних законів у відповідність до європейських стандартів: протягом років Венеціанська комісія підготувала десятки висновків стосовно проектів української Конституції та законів про судочинство, прокуратуру, вибори, політичні партії тощо. Це ілюструє роль Ради Європи як центру юридичної експертизи з метою посилення національних демократій [12].

Верховенство права – третій фундамент РЄ – забезпечується розвитком правової системи та боротьбою з корупцією і злочинністю, що ускладнюють реалізацію прав і демократичних процедур. Рада Європи проводить моніторинг незалежності судової системи та захисту правової професії. Організації, під егідою РЄ, такі як Група держав проти корупції (ГРЕКО) і Комітет з питань боротьби з відмиванням грошей (MONEYVAL), здійснюють оцінювання держав за антикорупційними і фінансовими стандартами. Наприклад, Рада Європи визнана одним із «провідних європейських інститутів, що борються з корупцією», адже корупція розцінюється тут як загроза самим основам демократичної системи і правової держави. Рада Європи підготувала цілу серію конвенцій із кримінального права для боротьби зі злочинами проти прав людини (наприклад, конвенції проти торгівлі людьми, насильства щодо жінок, організованої злочинності, насильства в спорті тощо) та координує їх виконання. Рішення Комітету міністрів і консультаційні висновки цих і інших органів РЄ (Комісія з демократичного правосуддя, Консультативні ради суддів і прокурорів тощо) допомагають забезпечити верховенство права на національному рівні [13].

Отже, основні напрями діяльності Ради Європи – захист прав людини, демократизація суспільства і укріплення правової держави – реалізуються через комплекс інструментів: укладення та моніторинг виконання міжнародних конвенцій, роботу статутних і дорадчих органів (ПАРЄ, Комітет міністрів, Конгрес, Комісар з прав людини, Венеціанська комісія тощо), а також через підтримку держав у проведенні реформ (технічна допомога, план дій, експертні місії). Усі ці напрями взаємопов'язані і взаємодоповнюють одне одного, оскільки без верховенства права

неможливо забезпечити свободу й демократію, а навпаки – без поваги до людських прав суспільство не може стати по-справжньому демократичним.

### **1.3 Механізми міжнародно-правового співробітництва держав-членів із Радою Європи**

Держави-учасниці Ради Європи реалізують співпрацю переважно через підписання, ратифікацію та приведення до ладу (імплементацию) численних міжнародних конвенцій цієї організації. Наприклад, після набуття повноправного членства в РЄ Україна взяла на себе зобов'язання змінити національне законодавство відповідно до стандартів Ради Європи – «переважна більшість цих зобов'язань уже виконана», хоча деякі питання досі потребують додаткового врегулювання. Однією з ключових конвенцій є Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Вітчизняний Верховний Суд вважає Конвенцію одним з «фундаментальних відповідей Європи» і надає Європейському суду з прав людини особливу роль «гаранта верховенства права», який стежить за тим, щоб держави не порушували права і свободи, які взяли на себе зобов'язання захищати. Іншими прикладами є Конвенція Ради Європи проти корупції та конвенції проти відмивання коштів, протидії торгівлі людьми тощо. Так, вже з 1996 року Україна приєдналася до Групи держав Ради Європи проти корупції, ратифікувавши Цивільну конвенцію проти корупції. Ратифікуючи такі договори, країни мають імплементувати їхні положення у національні закони і забезпечувати їх виконання (через прийняття необхідних законів, нормативних актів, діяльність профільних інституцій тощо) [14, 15, 16].

Співробітництво реалізується також через різні інституції Ради Європи. Найвищий керівний орган – Комітет міністрів РЄ – складається з міністрів закордонних справ держав-членів (або їхніх заступників) і ухвалює оперативні рішення. Україні у Комітеті міністрів представляє Міністр закордонних справ, а роботу Комітету підтримує Постійне представництво України в Страсбурзі. Парламентську складову забезпечує Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ) –

дорадчий орган, у якому кожна країна делегує групу парламентаріїв. Нині Постійна делегація Верховної Ради України в ПАРС налічує 24 народних депутатів [17].

Координація виконання міжнародних зобов'язань здійснюється через різноманітні механізми моніторингу та рекомендацій. Наприклад, у протидії корупції ГРЕКО проводить чергові раунди оцінки антикорупційної політики держав, формулюючи зауваження й рекомендації. У звіті за підсумками четвертого раунду ГРЕКО відзначило, що Україна «задовільно виконала або частково реалізувала 18 із 31 рекомендації», і високо оцінило прогрес реформ як важливий крок на шляху зміцнення прозорості та верховенства права [18].

На основі таких звітів Комітет міністрів РЄ може давати додаткові зауваження або навіть ухвалювати спеціальні резолюції щодо виконання зобов'язань. Так, у 2025 році Комітет міністрів припинив нагляд за виконанням рішення ЄСПЛ у справі «Волков проти України» – зазначив успішність судової реформи та ефективність державних заходів у цьому напрямі. Схожим чином ГРЕТА оцінює заходи, вжиті Україною для протидії торгівлі людьми. У червні 2025 року Міністерство соціальної політики України повідомило, що ГРЕТА опублікувала доповідь з оцінкою виконання Україною Конвенції РЄ про боротьбу з торгівлею людьми і затвердила рекомендації, зокрема щодо державної системи компенсацій для жертв та розширення доступу до психосоціальної підтримки [19].

Подібні моніторингові процеси діють і у сфері фінансового моніторингу – на прикладі діяльності MONEYVAL. У травні 2023 року представники України взяли участь у 65-му пленарному засіданні MONEYVAL, на якому розглядали звіти взаємних оцінок та новітні дослідження ризиків відмивання коштів у світі віртуальних активів. Під час таких засідань країни діляться інформацією про роботу національних систем боротьби з відмиванням і підтверджують виконання міжнародних стандартів навіть у надзвичайних умовах війни. Отже, механізм моніторингу в РЄ передбачає регулярні оцінки, висновки експертних груп і відповідні рекомендації, що стимулюють держави впроваджувати зміни [20].

Правова гармонізація та обмін практиками відбуваються завдяки численним програмам технічної допомоги та міждержавному обміну. Зокрема, узгоджені з

Україною плани дій Ради Європи (наприклад, на 2023–2026 рр. «Стійкість, відновлення та відбудова») включають низку заходів з підтримки реформ у сфері прав людини, демократії та верховенства права. Так, на другому засіданні Керівного комітету Плану дій 5 червня 2024 року представники України заявили, що «високо цінують підтримку та експертизу Ради Європи у сфері захисту прав людини, демократії та верховенства права». Експерти Ради Європи надають практичні консультації, допомагають у підготовці законодавства і обмінюються успішними моделями з інших країн. Наприклад, у 2025 році представлена українською мовою Платформа обміну знаннями Європейського суду з прав людини, що значно розширило доступ судової системи України до практики ЄСПЛ. Аналогічні проекти були реалізовані в інших галузях: за підтримки Ради Європи було організовано серію навчальних семінарів і тренінгів для суддів та правників щодо застосування конвенційних стандартів і аналізу практики ЄСПЛ [21].

Окремі проекти Ради Європи безпосередньо спрямовані на реформу судової системи: наприклад «Підтримка України у впровадженні стандартів РЄ щодо судової влади», «Зміцнення прав людини у системі кримінальної юстиції» тощо – завдяки ним здійснено переклади стандартів, проведено практичні дослідження та соціологічні опитування щодо довіри до судів. У контексті війни Рада Європи також надає консультаційну допомогу щодо відновлення пошкодженої інфраструктури (наприклад, пенітенціарних установ) і започаткування спеціальних механізмів, як-от проект реєстру відшкодування збитків від агресії (документи стосовно яких почали обговорюватися в 2023–2024 рр.). Таким чином, юридична гармонізація відбувається як через безпосередню експертну підтримку та спільні програми, так і через інтеграцію стандартів РЄ у законодавство, що природно узгоджується з євроінтеграційним курсом (національно-правова імплементація відповідних норм РЄ водночас наближає Україну до правового простору ЄС) [14].

Конкретним прикладом плідної співпраці України з РЄ є згадане виконання рекомендацій ГРЕКО та ГРЕТА (завдяки чому в Україні поступово посилюють антикорупційне законодавство і системи підтримки жертв торгівлі людьми). Крім того, у 2025 році Комітет міністрів РЄ офіційно відзначив успіхи України у

реформуванні судової системи – припинивши нагляд за виконанням рішень ЄСПЛ у низці справ (щодо чого публічно повідомлялось Міністерством юстиції). Як ще один приклад варто згадати План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки, у розробці та реалізації якого беруть участь понад сотня представників урядових і громадських структур [14, 21].

На його робочих засіданнях неодноразово звучали підтвердження готовності України втілювати стандарти Ради Європи навіть у складних умовах війни (зокрема щодо дотримання прав людини і демонтажу законодавства, що суперечить цим правам). Загалом співпраця України з органами Ради Європи демонструє, що членство у цій організації сполучене з активним узгодженням національної політики та права з європейським набутком: українські суди і законодавча влада беруть участь у створенні майданчиків для обміну, відкриті до консультацій і впроваджують отримані рекомендації. У підсумку така взаємодія сприяє поступовому впровадженню загальноєвропейських правових стандартів та підвищенню відповідності норм національного права зобов'язанням, взятим на себе у рамках Ради Європи.

Таким чином, механізми міжнародно-правового співробітництва охоплюють: юридично обов'язкові договори (конвенції та протоколи Ради Європи) і їх внутрішню імплементацію; участь у органах та процедурах РЄ (Моніторинг виконання, участь у ПАРЄ, експертних комісіях, Конгресі та ін.); а також використання дорадчих висновків і міжнародної експертизи для удосконалення національного законодавства. Ці механізми разом забезпечують єдність юридичної системи країн-членів з європейськими стандартами, а їх ефективність базується на політичній волі держав виконувати прийняті зобов'язання і підтримувати спільні цінності демократії, прав людини та верховенства права.

## **РОЗДІЛ 2 СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З РАДОЮ ЄВРОПИ**

### **2.1 Передумови вступу України до Ради Європи та міжнародно-правові зобов'язання держави**

Для нової незалежної держави участь у європейських інституціях означала не просто вихід із радянського минулого, а свідомий вибір моделі державності, в основі якої лежать права людини, демократія та верховенство права. Саме тому співробітництво з Радою Європи від самого початку розвивалося як процес поступового вбудовування України в європейський правовий простір. Показово, що нинішній План дій для України на 2023–2026 роки є вже шостим від 2005 року, а його орієнтовний бюджет визначений як найбільший за всю історію таких національних планів співпраці, що саме по собі свідчить про сталість і системність цього напрямку [22, с. 1-2].

Іще до повноправного вступу Україна поступово входила в простір європейських інституційних контактів, а формальний акт приєднання лише завершив довший підготовчий етап. За офіційними даними, Україна стала 37-м членом Ради Європи 9 листопада 1995 року, важливо наголосити, що підготовка до цього кроку тривала понад три роки і була пов'язана з потребою довести здатність держави рухатися в напрямі демократичних реформ [23]. Тобто вступ не був політичним жестом довіри «наперед», а став результатом оцінки того, наскільки українська держава готова прийняти загальні стандарти організації як власні обов'язкові орієнтири.

Процес вступу та наступна ратифікація базових конвенційних інструментів розгорталися на тлі глибоких внутрішньополітичних суперечностей, розуміння яких є необхідним для адекватної оцінки правової природи взятих Україною зобов'язань. Верховна Рада, обрана у 1994 році, мала виразно ліво-центристський склад: фракція Комуністичної партії налічувала близько 90 депутатів, Соціалістична партія — ще кілька десятків, і разом ці сили формували потужний блок, що послідовно протидіяв

євроінтеграційному курсу як такому. Саме тому перед вступом знадобився лист одразу за трьома підписами — президента Кучми, голови Верховної Ради Мороза та прем'єра Марчука [23], ніби демонструючи Страсбургу, що Україна говорить єдиним голосом. Утім ця консолідованість була скоріше дипломатичним жестом, ніж відображенням реального парламентського консенсусу.

Показовим є те, що навіть під час голосування 31 жовтня 1995 року за Закон про приєднання до Статуту Ради Європи, депутати-комуністи намагалися домогтися синхронного розгляду цього питання із вступом до Міжпарламентської асамблеї СНД [23], тобто фактично вимагали геополітично збалансувати євроінтеграційний крок проросійськими компенсаторними рішеннями. Закон таки був ухвалений 256 голосами, однак ця спроба вказувала на принципову лінію розлому. Для значної частини депутатського корпусу членство в Раді Європи не було самоочевидним благом, а сприймалося як відступ від пострадянської ідентичності держави.

Найгострішим конфліктним вузлом стало питання смертної кари, не лише як правова, а як глибоко ціннісна та електоральна проблема. Соціологічні дані того часу фіксували, що від 65 до 90 відсотків громадян України підтримували збереження смертної кари в умовах високого рівня злочинності перехідного періоду [77]. Депутати, особливо з лівих фракцій, використовували цей аргумент як щит проти тиску Ради Європи апелюючи тим, що скасування страти подавалося не як правозахисна реформа, а як поступка зовнішньому диктату. Відповідно до Висновку ПАРЄ № 190 (1995), Україна зобов'язалась підписати Протокол № 6 до Конвенції про скасування смертної кари протягом одного року після вступу, ратифікувати його протягом трьох років, а також негайно запровадити мораторій на виконання смертних вироків [68]. Жодна з цих умов не була виконана в установлені строки.

Реальність виявилася значно складнішою. Так, між листопадом 1995 і березнем 1997 року в Україні було страчено 212 осіб [69], у той час, коли держава вже вважалася членом організації, що позиціонує захист права на життя як основоположну цінність. Це підтвердила і Міністр юстиції України у листі від 31 березня 1998 року до Президента ПАРЄ. ПАРЄ у резолюції 1112 (1997) засудила Україну за систематичне порушення мораторію й прямо попередила про можливе

скасування мандату української делегації [69]. Лише після цього, в березні 1997 року, президент Кучма запровадив де-факто мораторій — не через законодавче рішення, а через адміністративний механізм, відмовляючись розглядати клопотання про помилування. Тим самим він фактично блокував виконання вироків [77]. Це рішення прийшлося на момент підписання Протоколу № 6, однак його ратифікація надалі відкладалась.

Показово, що навіть попри підписання, неоднозначність поглядів всередині парламенту залишалася суттєвою перешкодою. У вересні 1998 року в Раді відбулося лише перше читання законопроекту про скасування смертної кари, який у результаті не набрав потрібної підтримки [77]. ПАРЄ у червні 1999 року була змушена продовжити дедлайн до січня 2000 року, погрожуючи позбавити Україну права голосу в Асамблеї [77]. Вирішальний поворот стався не через парламентський консенсус, а через конституційно-правовий механізм. У грудні 1999 року Конституційний Суд України визнав смертну кару неконституційною як таку, що порушує право на життя, гарантоване статтею 27 Конституції. Цікаво, що позов до Конституційного Суду подали саме народні депутати, які переважно були членами делегації України в ПАРЄ [74], тобто ті, хто безпосередньо відчував тиск міжнародних зобов'язань. Таким чином, зовнішній тиск Ради Європи трансформувався у внутрішній правовий аргумент, обійшовши пряме парламентське голосування.

22 лютого 2000 року Верховна Рада проголосувала 229 голосами проти 15 за скасування смертної кари та ратифікацію Протоколу № 6 [73]. Характерною деталлю виступало те, що фракції Комуністичної та Прогресивної соціалістичної партій у голосуванні участі не брали взагалі [73], тим самим впроваджуючи демонстративний бойкот як останню форму протесту проти рішення, яке вони не могли зупинити, але й не бажали підтримати. Ця траєкторія від 1995 до 2000 року унаочнює фундаментальне напруження між зовнішніми правовими зобов'язаннями та внутрішньою політичною культурою. Членство в Раді Європи просунулося вперед не завдяки органічній зміні парламентської більшості, а завдяки поєднанню

зовнішнього інституційного тиску, президентської ініціативи та конституційного судочинства.

Паралельно з тим, як Україна виконувала свої зобов'язання члена Ради Європи, відбувалася й інституційна реформа самого конвенційного механізму. З 1 листопада 1998 року набрав чинності Протокол № 11 до Конвенції, який докорінно змінив архітектуру захисту прав людини на континентальному рівні. Як наслідок, триступеневу систему — Комісія, Суд, Комітет міністрів — було замінено єдиним постійно діючим Судом [71]. Принципово важливою новелою стало те, що фізичні особи відтепер могли звертатися до Страсбурга безпосередньо, без попереднього фільтру у вигляді Комісії [71]. Для України це мало конкретний практичний вимір: громадяни отримали прямий доступ до міжнародного правосуддя саме тоді, коли внутрішня судова система ще переживала глибоку трансформацію і не могла забезпечити ефективного захисту прав.

Реакцією на цю нову реальність і водночас визнанням того, що рішення Суду накопичуються, а їх виконання потребує окремого правового механізму, — стало прийняття 23 лютого 2006 року Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV [72]. Цей акт регулював одразу кілька взаємопов'язаних питань: обов'язок держави виконувати рішення ЄСПЛ у справах проти України, необхідність усунення причин виявлених порушень, впровадження європейських стандартів у судочинство і адміністративну практику, а також створення передумов для зменшення кількості нових заяв проти України [72].

Законодавчо значущим виявилось положення статті 17 Закону, яке закріпило практику ЄСПЛ як джерело права — тобто суди при розгляді справ зобов'язані застосовувати не лише саму Конвенцію, а й прецедентне тлумачення її положень, сформоване Страсбурзьким судом [72]. Це був суттєвий крок, завдяки якому українська правова система визнавала, що зміст конвенційних прав не може визначатися виключно з тексту самого договору — він живе у практиці Суду, яка постійно розвивається. Як зазначає С. Шевчук, обов'язковість прецедентної

практики ЄСПЛ для України впливає з принципу ієрархії юрисдикцій, що узгоджується з частиною четвертою статті 55 Конституції України [73].

Утім, прийняття Закону не означало автоматичного розв'язання проблеми. Правовий механізм існував, але його реальна ефективність залежала від готовності суддівського корпусу застосовувати конвенційні стандарти не формально, а змістовно, що лишалося предметом окремих дискусій у фаховому середовищі впродовж наступних років.

Юридичний зміст вступу України до Ради Європи був значно ширшим, ніж проста участь у міжнародній організації. Із приєднанням Україна погодилася не тільки на загальні статутні принципи, а й на конкретні зобов'язання, що стосувалися реформування правової та політичної системи. У висновку № 190 були закріплені конкретні очікування щодо трансформації національного законодавства, судової системи, місцевого самоврядування, захисту прав людини та виконання міжнародних договорів [24].

Саме тому членство України в Раді Європи від самого початку було «умовним» не в політичному, а в програмному сенсі: держава взяла на себе курс на постійне наближення внутрішнього правопорядку до європейських стандартів.

Той факт, що навіть через три десятиліття після вступу питання виконання зобов'язань не втратило актуальності, добре показує чинний моніторинговий режим. Станом на січень 2026 року Україна, поряд ще з дев'ятьма державами, залишалася під повною моніторинговою процедурою Парламентської асамблеї. При цьому сама Асамблея наголошує, що моніторинг стосується не лише загальних статутних обов'язків, а й тих зобов'язань, які держави взяли на себе під час вступу. Іншими словами, мова йде не про контроль «над Україною» як такий, а про тривалий супровід держави в межах узятих на себе міжнародно-правових обіцянок [25].

Повномасштабне збройне вторгнення Росії в Україну у 2022 р. створило умови, за яких дотримання міжнародно-правових зобов'язань відбувається паралельно з веденням активних бойових дій. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод передбачає механізм, який дозволяє державам-учасницям у

надзвичайних ситуаціях тимчасово відступати від окремих положень, за умови повідомлення Генерального секретаря Ради Європи відповідно до статті 15 [2]. Україна скористалася цим механізмом та починаючи з березня 2022 року вона регулярно інформує Страсбург про заходи, що відступають від ряду конвенційних зобов'язань у зв'язку з воєнним станом [30]. Важливо, що станом на квітень 2024 року обсяг таких відступів був навіть скорочений порівняно з початковим переліком — факт, який Рада Європи окремо наголосила, спростовуючи поширення неточної інформації [30].

Водночас сам факт відступу від окремих положень Конвенції не означав відмови від реформаторського курсу. Рада Європи чітко розрізняє вимушені воєнні обмеження і системні зобов'язання щодо трансформації правової системи, які зберігають силу незалежно від обставин. Саме це відображає логіка чинного Плану дій «Стійкість, відновлення та відбудова» на 2023–2026 роки, стратегічні напрями якого охоплюють як невідкладні воєнні потреби, так і структурні реформи, які включають імплементацію норм Конвенції, захист прав переміщених осіб, судову реформу, боротьбу з корупцією, розбудову плюралістичного медійного середовища, гендерну рівність [21]. Директор Директорату з координації програм Ради Європи Клаус Нойкірх прямо наголосив: впровадження реформ в умовах повномасштабної війни є вкрай важливим і для відновлення країни, і для її шляху до ЄС [21].

Показовою в цьому контексті є позиція ПАРЄ щодо виборів. У травні 2023 року президент Асамблеї Тіні Кокс в інтерв'ю «Європейській правді» прямо зазначив: «Це не наше питання — вказувати, як це зробити, але, звісно, Україна має організувати вільні та чесні вибори. Бо це ваше зобов'язання за статутом Ради Європи» [74]. Кокс визнав, що Конституція України забороняє проведення виборів під час воєнного стану, однак наголосив, що вирішення цієї колізії є відповідальністю самої України. Така позиція ілюструє, наскільки складним є збереження балансу між внутрішнім конституційним правом і міжнародними статутними зобов'язаннями в екстремальних умовах.

Реформи, яких вимагає Рада Європи в умовах війни, охоплюють насамперед судову систему та антикорупційну інфраструктуру. У 2023 році відновили роботу

Вища рада правосуддя та Вища кваліфікаційна комісія суддів, що дало змогу розпочати заповнення суддівських вакансій та переатестацію діючих суддів[21, 63]. Ці кроки відповідають як вимогам Ради Європи в рамках моніторингової процедури, так і критеріям вступу до ЄС. Рада Європи підтримує цей процес через механізми Плану дій, зокрема через залучення Венеціанської комісії до оцінки законодавчих змін [21].

Разом із тим нинішній моніторинг має вже інший зміст, ніж у 1990-х або на початку 2000-х років. У резолюції за підсумками 2023 року Парламентська асамблея відзначила прогрес України в межах повного моніторингу, а після візиту до Києва в жовтні 2025 року співдоповідачі Асамблеї позитивно оцінили реформи, проведені для забезпечення роботи демократичних інституцій і механізмів стримувань та противаг в умовах повномасштабної війни. Водночас було прямо вказано, що важливі проблеми зберігаються, зокрема у сферах парламентського контролю, інклюзивності управління та гарантій незалежності окремих інституцій. Отже, сучасний етап співробітництва вже не зводиться до «післявступного нагляду»; він поєднує класичний моніторинг із підтримкою реформ в екстремальних умовах війни [25, 26].

Сьогодні міжнародно-правові зобов'язання України як держави-члена Ради Європи дедалі тісніше переплітаються з євроінтеграційними завданнями. В офіційних матеріалах прямо зазначено, що ухвалена урядом Дорожня карта з питань верховенства права стала стратегічним документом для переговорів за розділами «Судова влада та основоположні права» та «Юстиція, свобода і безпека», а заходи в блоці «Основоположні права» були пов'язані не тільки з вимогами Європейської Комісії, а й із рекомендаціями Ради Європи та її моніторингових органів [27]. Це означає, що зобов'язання в межах Ради Європи не є для України окремим, ізольованим треком: вони дедалі більше працюють як основа для оцінки готовності держави до членства в ЄС.

Досить показовим є те, що одні з найчутливіших зобов'язань стосуються прав осіб, які належать до національних меншин. Наприкінці 2022 року Верховна Рада України ухвалила новий закон про національні меншини, але вже у 2023 році після

звернення моніторингового комітету Парламентської асамблеї до Венеційської комісії ця тема стала предметом детального правового аналізу. Комісія позитивно оцінила сам факт ухвалення нового закону, але вказала на недоліки щодо мовних, освітніх і культурних гарантій, після чого восени 2023 року було підготовлено ще один висновок щодо змін, покликаних врахувати європейські рекомендації [28]. Тут добре видно логіку всього співробітництва: український законодавець спочатку приймає внутрішнє рішення, потім воно проходить через міжнародну правову експертизу, а вже після цього запускається корекція національного регулювання.

Не менш важливим напрямом зобов'язань є судова та конституційна реформа. У 2022 році в терміновому висновку щодо відбору кандидатів на посади суддів Конституційного Суду України Венеційська комісія прямо наголосила, що проблема не зводиться до технічної процедури призначення: йдеться про довіру до органу, політичну неупередженість майбутніх суддів, а також про необхідність реальної перевірки доброчесності та професійної компетентності. У 2024 році робота в цьому напрямі продовжилася вже у практичній площині – під егідою Ради Європи велися заходи з удосконалення методології підготовки актів Конституційного Суду та моніторингу їх виконання. Відповідно, міжнародно-правове зобов'язання України тут полягає не лише в ухваленні «правильних» законів, а в побудові стійкої культури конституційного правосуддя, яка відповідає б європейським стандартам у щоденній діяльності самого суду [29].

Особливе місце в системі зобов'язань посідає питання дії прав людини під час воєнного стану. Після початку повномасштабної агресії Україна повідомила про відступ від частини зобов'язань за Конвенцією, однак у квітні 2024 року, за офіційною інформацією Ради Європи, обсяг цих відступів був суттєво зменшений, а окремі права були виведені з-під обмежувального режиму [30]. Це дуже важливий сигнал для розуміння природи членства України в Раді Європи: навіть в умовах війни держава не відходить від європейської моделі захисту прав, а намагається діяти в її межах, використовуючи лише ті механізми, які передбачені самою Конвенцією. Саме тому міжнародно-правові зобов'язання України варто розуміти не

як формальний перелік вимог, а як режим постійного правового самоконтролю, який зберігається навіть у воєнний час.

Загалом передумови вступу України до Ради Європи можна оцінювати як поєднання внутрішньої потреби в демократичній легітимациї й зовнішньої потреби у визнанні з боку європейського співтовариства. Але не менш важливо інше: вступ перетворив цю потребу на юридично оформлений обов'язок. Від 1995 року і донині зміст української співпраці з Радою Європи визначається не разовими політичними деклараціями, а вимогою постійно підтверджувати в національному праві та практиці вірність тим цінностям, заради яких держава вступала до організації.

## **2.2 Участь України в конвенційній системі Ради Європи та імплементація її стандартів у національне законодавство**

Участь України в конвенційній системі Ради Європи давно вийшла за межі лише Європейської конвенції з прав людини. Сьогодні ця участь має багаторівневий характер і охоплює класичні громадянські та політичні права, соціальні стандарти, доступ до публічної інформації, свободу медіа, захист від насильства, протидію торгівлі людьми, боротьбу з кіберзлочинністю, антикорупційні механізми та питання недискримінації. Це видно навіть із добору актуальних напрямів співпраці: окремо функціонують треки щодо соціальних прав, доступу до офіційних документів, електронних доказів, свободи вираження поглядів і запобігання торгівлі людьми. Тому конвенційна система для України – це вже не додаток до національного законодавства, а одна з його структурних основ.

Найпотужніший вплив, безумовно, зберігає система Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Її особливість полягає в тому, що стандарти цієї Конвенції діють в Україні не лише через міжнародні зобов'язання, а й через постійне звернення національних судів, органів виконавчої влади та законодавця до практики Європейського суду з прав людини. У 2022 році в українське законодавство були внесені зміни, спрямовані на вдосконалення виконання рішень Суду, а в сучасній доктрині центральною фігурою такого процесу визначається урядовий

уповноважений у справах ЄСПЛ, який забезпечує зв'язок між українськими органами, самим Судом та Комітетом міністрів [31]. Це означає, що імплементація стандартів Конвенції вже давно стала інституціоналізованим процесом, а не разовою реакцією держави на окремі програні справи.

При цьому імплементація стандартів ЄСПЛ в Україні дедалі більше відбувається через національний судовий діалог. Показовим є те, що в жовтні 2024 року в Києві проходив черговий міжнародний форум з практики ЄСПЛ, присвячений саме проблематиці імплементації Конвенції в умовах війни, а ще раніше, у січні 2024 року, голова Верховного Суду відвідав Суд у Страсбурзі для професійного обговорення питань взаємодії [32]. У таких подіях важлива не церемоніальна сторона, а змістовна: Конвенція дедалі виразніше працює в Україні через принцип субсидіарності, запроваджений Протоколом № 15, відкритим для підписання державами-учасниками 24 червня 2013 року, який набув чинності 1 серпня 2021 року. Цей принцип передбачає субсидіарність ЄСПЛ та національних судових органів і надає національним суддям свободу розсуду при тлумаченні Конвенції, в результаті чого першими її практичними «носіями» стають національні суди, а не лише міжнародний трибунал.

Воєнний стан суттєво ускладнив цю роботу, але не скасував її. Навпаки, саме в умовах війни стало видно, наскільки гнучкою й водночас вимогливою є конвенційна система Ради Європи. Україна використала право на дерогацію від окремих положень Конвенції, передбачене статтею 15, але офіційні повідомлення Ради Європи вказують, що станом на 4 квітня 2024 року обсяг відступу був помітно звужений [30]. Тобто українська держава не обрала логіку широкого й невизначеного обмеження прав, а навпаки – поступово повертала дію гарантій там, де це стало можливим. Такий підхід важливий не лише політично, а й юридично: він демонструє, що навіть у кризі держава продовжує мислити в категоріях пропорційності, необхідності та тимчасовості обмежень.

Окремим прикладом глибокої імплементації стандартів Ради Європи стала Стамбульська конвенція. У червні 2022 року український парламент ратифікував відповідний міжнародний договір, а з 1 листопада 2022 року Конвенція набула

чинності для України. Значення цього кроку було подвійним [33]. По-перше, Україна завершила тривалу політичну й правову дискусію, яка роками стримувала ратифікацію. По-друге, після ратифікації питання захисту від домашнього та гендерно зумовленого насильства перестало бути лише елементом внутрішньої політики і стало частиною міжнародно-правового зобов'язання держави з чіткою системою стандартів і майбутнього моніторингу. Інакше кажучи, сама ратифікація не закрила проблему, а відкрила етап правового доведення того, що національна система здатна реально запобігати насильству, розслідувати його і захищати постраждалих.

Тут важливо звернути увагу і на практичний вимір. У справі Levchuk проти України, яка перебуває на виконанні, уже фіксуються кроки держави, пов'язані з корекцією підходу до реагування на домашнє насильство, зокрема законодавчі ініціативи щодо посилення відповідальності та перегляду санкцій. Саме такі кейси показують, як працює справжня імплементація: спершу – міжнародний стандарт, далі – судове встановлення системної проблеми, потім – національні зміни в законі та адміністративній практиці. У цьому сенсі ратифікація Стамбульської конвенції та виконання рішень ЄСПЛ у справах про домашнє насильство взаємно підсилюють одне одного [34].

Ще один дуже наочний приклад — українське медійне законодавство. Закон «Про медіа», ухвалений у грудні 2022 року, відразу став предметом правового аналізу з боку Ради Європи [35]. У висновку 2023 року було вказано, що сам факт ухвалення нового рамкового закону є важливим кроком, але окремі положення потребують додаткового доопрацювання. Надалі співпраця тривала вже в форматі експертного супроводу наступних змін. Закон про медіа та супровідні зміни до законодавства стали істотним етапом зближення українського регулювання з європейськими стандартами свободи вираження поглядів, медіаплюралізму і прозорості медіавласності. Отже, імплементація стандартів Ради Європи в цій сфері відбувається не одномоментно, а через ланцюг «закон – міжнародний висновок – корекція – подальший супровід практики» [24].

Досить показовою є й сфера доступу до публічної інформації. Україна виступає стороною Конвенції про доступ до офіційних документів, а в 2024 році був оприлюднений базовий оціночний звіт щодо виконання цієї Конвенції Україною. У матеріалах Ради Європи наголошується, що саме ця Конвенція є першим обов'язковим міжнародним інструментом, який визнає загальне право доступу до офіційних документів, а у висновках щодо України позитивно оцінено існування розвиненого закону про доступ до публічної інформації. Водночас були надані рекомендації щодо окремих аспектів практики [36]. Це хороший приклад того, як конвенційна система функціонує не тільки у високих темах на кшталт судової реформи чи прав людини під час війни, а й у щоденному адміністративному праві, де громадянин фактично стикається з державою.

У сфері захисту прав національних меншин конвенційна система теж спрацювала як механізм корекції внутрішнього законодавства. Після критичних зауважень Венеційської комісії та пов'язаних європейських інституцій уже у 2023 році до закону про національні меншини були внесені зміни, зокрема з нього прибрали критерій «традиційності», а в 2025 році уряд схвалив окремий план заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин, у межах підготовки до відкриття першого кластера переговорів з ЄС [37]. Тут важливо те, що міжнародні стандарти не просто «шанобливо враховуються» законодавцем, а вони фактично задають напрям внутрішнього доопрацювання закону, а імплементація набуває вимірюваної форми через нові редакції норм і спеціальні урядові плани.

Суттєвий вплив Ради Європи відчутний і в соціально-трудої сфері. Україна бере участь у системі Європейської соціальної хартії, а офіційна сторінка Хартії вказує, що держава ратифікувала її переглянуту версію та прийняла більшість основних положень. Водночас висновки Європейського комітету з соціальних прав демонструють, що саме в соціальній сфері імплементація стандартів лишається складною: у висновках 2025 року щодо України було зафіксовано лише один випадок відповідності й дев'ять випадків невідповідності оціненим положенням [38]. Саме тому соціальна хартія не може розглядатися як другорядний документ, вона дедалі помітніше впливає на дискусії про реформування трудового

законодавства, соціального захисту, умов праці та адміністративних практик в умовах війни і відбудови.

Показовим є й кіберправовий напрям. У 2024–2026 роках Рада Європи через свої профільні проекти системно підтримувала українські органи влади в питаннях регулювання електронних доказів, кіберзлочинності та кібернасильства відповідно до стандартів Будапештської конвенції та її Другого додаткового протоколу. Практичний вимір цієї роботи видно з проведених навчань для прокурорів щодо допустимості електронних доказів у справах про воєнні злочини й грубі порушення прав людини. Це не теоретична гармонізація «на майбутнє», а адаптація норм Ради Європи до гострих потреб воєнного часу, коли докази дедалі частіше мають цифровий характер, а від швидкості їх правового оформлення залежить можливість подальшого покарання винних [39].

У сфері протидії торгівлі людьми сучасна імплементація стандартів також набула нового змісту через війну. У 2024 році делегація GRETA здійснила третій оціночний візит до України, а в 2025 році було оприлюднено третій звіт із рекомендаціями, серед яких – необхідність запровадити державну систему компенсації жертвам торгівлі людьми, гарантувати ефективний доступ до відшкодування та передбачити спеціальну норму про непокарання жертв за протиправні дії, до яких їх примусили. У звіті окремо зафіксовано й участь України у спільних міжнародних операціях проти експлуатації [40]. Цей приклад добре показує, що стандарти Ради Європи працюють в Україні не лише як внутрішня гуманітарна політика, а як частина безпекового й кримінально-правового реагування на ризики, посилені війною та переміщенням людей.

Якщо перейти від конвенцій у вузькому сенсі до ширшої системи стандартів Ради Європи, то одним із ключових маркерів імплементації лишається антикорупційна політика. У 2025 році GRECO констатувала, що Україна задовільно виконала 18 із 31 рекомендації щодо запобігання корупції серед парламентарів, суддів і прокурорів, а ухвалення закону про лобіювання було позитивно оцінене як крок до більшої прозорості. Для співробітництва з Радою Європи це принципово важливо, бо йдеться вже не про декларації на користь доброчесності, а про

зовнішню перевірку того, наскільки внутрішні інституції реально спроможні мінімізувати корупційні ризики в публічній владі. Це ще одна площина, де імплементація стандартів прямо впливає на структуру національного законодавства [41].

Схожа логіка спостерігається й у фінансово-безпековому блоці. У 2024 році було відновлено «follow-Up» процедуру щодо України в межах MONEYVAL, а українська делегація стала активним учасником проєкту «Proceeds and conflict», присвяченого відмиванню коштів і незаконному фінансуванню, пов'язаному з воєнними конфліктами. Це дуже показовий сюжет для сучасної України: імплементація європейських стандартів у сфері AML/CFT тут уже напряду пов'язана з воєнною економікою, обігом активів, ризиками обходу санкцій та незаконного фінансування [42, с. 13]. Тобто стандарти Ради Європи починають працювати не тільки як класичні норми фінансового контролю, а і як правовий інструмент стійкості держави під час війни.

Не можна оминати й стандарти щодо запобігання катуванням та неналежному поводженню. У 2024 році Європейський комітет із запобігання катуванням оприлюднив звіт за підсумками візиту до України, де, з одного боку, зафіксував позитивну тенденцію в поліцейському поводженні, а з іншого – закликав державу розробити комплексну стратегію боротьби з міжв'язничним насильством, неформальною ієрархією у місцях несвободи та кадровим дефіцитом у пенітенціарній системі [43]. Тут взаємодія з Радою Європи виходить на дуже прикладний рівень: не йдеться про абстрактні принципи, а про кількість персоналу в установах, реальні механізми контролю, доступ до психіатричної та психологічної допомоги, безпеку ув'язнених. Саме така імплементація і є справжнім показником глибини співробітництва.

У підсумку можна сказати, що участь України в конвенційній системі Ради Європи має вже не фрагментарний, а наскрізний характер. Вона змінює не тільки окремі закони, а і спосіб юридичного мислення держави: право дедалі частіше оцінюється не лише за формальною конституційністю, а й за відповідністю європейським критеріям пропорційності, недискримінації, ефективності захисту й

належного врядування. Саме тому імплементація стандартів Ради Європи в Україні – це не механічне переписування норм, а поступовий перехід до іншої правової культури, у якій зовнішнє міжнародне зобов'язання стає внутрішнім стандартом законодавця, уряду, суду та адміністрації.

### **2.3 Взаємодія України з інституціями Комітетом міністрів, Парламентською асамблеєю та Європейським судом з прав людини**

Найзручніше зрозуміти взаємодію України з інституціями Ради Європи через функціональний поділ ролей. Комітет міністрів забезпечує політичне керівництво, міждержавні рішення й нагляд за виконанням рішень Суду; Парламентська асамблея здійснює моніторинг, політичну оцінку та кадрові повноваження; Європейський суд з прав людини дає обов'язкове тлумачення Конвенції та виносить рішення в конкретних справах. Для України ці три рівні давно працюють не окремо, а як взаємопов'язана система. Це добре видно на прикладі сучасного Плану дій 2023–2026 років: він був схвалений у міждержавному форматі, реалізується через інституційний супровід Ради Європи, а його пріоритети фактично збігаються з тими проблемами, які фіксуються Асамблеєю та Судом [44].

У відносинах із Комітетом міністрів Україна сьогодні присутня не просто як держава-член, а як держава-пріоритет для всієї організації. Підтримка України охоплює права людини, демократичне врядування, відновлення інституцій, кримінальну юстицію, доступ до правосуддя, свободу медіа, соціальні права та захист вразливих груп. Тобто на міждержавному рівні співробітництво з Україною фактично оформилось у спеціальний режим посиленої підтримки. Важливо й те, що ця підтримка не протиставляється контролю за виконанням зобов'язань. Навпаки, Комітет міністрів розглядає допомогу Україні саме як засіб забезпечити належне виконання стандартів організації в надзвичайних умовах війни та майбутньої відбудови.

Окремий вимір взаємодії України з Комітетом міністрів сформувався навколо міжнародно-правової відповідальності росії за агресію. У травні 2023 року саме

резолуцією Комітету міністрів була створена розширена часткова угода про Реєстр збитків для України, а з 2 квітня 2024 року офіційно відкрився прийом заяв про компенсацію шкоди [45]. Це є перший крок до ширшого міжнародного компенсаційного механізму. Для України значення цього органу виходить далеко за межі символіки: він переводить втрати від агресії у формат юридично впорядкованих вимог, створює доказову базу і дає постраждалим канал для міжнародного визнання завданої шкоди. У такий спосіб взаємодія з Комітетом міністрів уже працює не тільки на захист прав усередині держави, а й на фіксацію її правомірних вимог назовні.

Ще краще це видно на прикладі створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. У червні 2025 року було погоджено текст угоди між Україною і Радою Європи про його заснування, а Комітет міністрів окремими рішеннями санкціонував створення управлінського механізму майбутнього трибуналу. Це надзвичайно важливий сюжет, бо він показує якісну зміну ролі Ради Європи щодо України: організація вже не лише контролює виконання стандартів у межах внутрішнього правопорядку держави, а й стає платформою для формування нових механізмів міжнародної відповідальності за агресію. Іншими словами, міжурядовий вимір співпраці еволюціонує від класичної правозахисної логіки до ширшої архітектури справедливості й повоєнного відновлення [46].

Втім, найтрадиційнішою функцією Комітету міністрів у відносинах з Україною залишається нагляд за виконанням рішень ЄСПЛ. Цей аспект часто виглядає технічним, хоча насправді саме він найбільше впливає на національне право. Наприклад, у 2025 році Комітет міністрів закрити групу справ Oleksandr Volkov проти України, визнавши повне виконання вимог, пов'язаних із гарантіями незалежності та неупередженості суддівського корпусу [47]. Водночас у справі Maumulakhin and Markiv проти України у 2024 році держава вже подавала два плани дій щодо виконання рішення, яке стосується правового визнання й захисту одностатевих пар [48]. Отже, взаємодія з Комітетом міністрів – це не абстрактний політичний діалог, а постійний канал, через який міжнародні рішення поступово трансформуються у внутрішні законодавчі, кадрові та інституційні зміни.

Якщо перейти до Парламентської асамблеї, то її роль у співробітництві з Україною варто оцінювати ширше, ніж просто ухвалення резолюцій. Саме Ассамблея забезпечує політичний моніторинг виконання вступних зобов'язань, організовує місії співдоповідачів, публічні слухання й формує міжнародну рамку, в якій оцінюються українські реформи.

Крім того, саме Ассамблея обирає суддів ЄСПЛ із числа кандидатів, поданих державами.

Обрання суддів ЄСПЛ є одним із тих механізмів, у яких нормативна архітектура Конвенції перетинається з реальною правовою культурою держави-учасниці. Відповідно до статті 22 Конвенції, суддя обирається Асамблеєю зі списку трьох кандидатів, поданих урядом, строком на дев'ять років без права переобрання [2]. Утім, за зовнішньою простотою цієї норми прихований складний багатоступеневий механізм відбору, стандарти якого послідовно формулювалися в резолюціях ПАРЄ № 1646 (2009) та № 2248 (2018): прозорість, недискримінаційність, дотримання принципів демократичної процедури, обов'язкова консультація з Консультативною радою експертів Ради Європи [75]. Комітет ПАРЄ з відбору суддів перевіряє відповідність кандидатів цим вимогам і може рекомендувати Асамблеї відхилити поданий список — що перетворює цю процедуру на реальний інструмент зовнішнього контролю якості національних відбіркових систем.

Три цикли зовнішньої інституційної оцінки 2019, 2021 і 2022 років утворюють достатню аналітичну основу для виявлення закономірностей у реагуванні України на міжнародну критику. Перші дві спроби завершилися відхиленням поданих списків кандидатів. Так, у вересні 2021 року Комітет ПАРЄ з відбору суддів рекомендував Асамблеї відхилити список, мотивуючи тим, що не всі кандидати відповідають критеріям, встановленим статтею 21 § 1 Конвенції [49]. 27 вересня того ж року ПАРЄ більшістю голосів підтримала цю рекомендацію, незважаючи на активні заперечення членів української делегації. У фаховому середовищі причини відхилення пояснювалися трьома чинниками: невідповідністю одного з кандидатів кваліфікаційним вимогам; різницею асиметрією у рівні підготовки між кандидатами,

що суперечить очікуванням Ради Європи щодо рівноцінності трійки; а також процедурними вадами самого конкурсу, зокрема, порушенням вимоги щодо попередньої конфіденційної консультації з Консультативною радою експертів перед публічним оприлюдненням фінального списку [75].

Реакція на це рішення виявила внутрішньополітичний вимір проблеми. Так, спроби окремих членів делегації переконати Асамблею не погоджуватися з позицією Комітету свідчили про те, що механізм відбору використовувався не виключно як правовий інструмент забезпечення якості судового представництва, а й як майданчик для внутрішньополітичного позиціонування. Це, у свою чергу, породжує більш загальне питання про інституційну спроможність держави розмежовувати дипломатично-кадровий та нормативно-якісний виміри своєї участі в конвенційній системі.

Лише після суттєвого вдосконалення конкурсної процедури, з урахуванням критики попередніх раундів, 11 лютого 2022 року конкурсна комісія одноголосно затвердила новий список трьох кандидатів: Тетяна Анцупова, Олександр Водянніков та Микола Гнатовський [49]. 26 квітня 2022 року ПАРЄ обрала суддею від України Миколу Гнатовського — 167 голосами зі 190 присутніх делегатів, і 27 червня 2022 року він вступив на посаду строком на дев'ять років [49]. Гнатовський став третім суддею ЄСПЛ від України після Володимира Буткевича та Ганни Юдківської — юристом-міжнародником із визнаним академічним авторитетом та досвідом керівництва Європейським комітетом із запобігання катуванням (2015–2020) [49].

Особливої уваги заслуговує той факт, що обрання відбулося вже в умовах повномасштабного збройного конфлікту через два місяці після початку широкомасштабного вторгнення Росії. Це надає участі українського судді в Суді особливого інституційного виміру, відповідно до якого справи, пов'язані з масовими порушеннями Конвенції внаслідок агресії, формують нову прецедентну реальність, у якій суддя від держави-потерпілої опиняється в правовому полі, де перетинаються норми про заборону катувань, право на життя, заборону колективних покарань та питання екстериторіальної юрисдикції. При цьому процесуальні правила ЄСПЛ щодо участі національних суддів у справах проти своєї держави [2]

унеможливають конфлікт інтересів у формальному сенсі, однак не знімають більш широкого питання про те, яким чином присутність судді від держави-жертви агресії впливає на розвиток прецедентного права Суду щодо екстериторіальних зобов'язань.

Для України це мало безпосереднє значення у квітні 2022 року, коли Асамблея обрала Миколу Гнатовського суддею ЄСПЛ щодо України [49]. Це не просто кадровий епізод: через такі рішення ПАРЕ безпосередньо впливає на представництво держави в системі Конвенції та на якість подальшого судового діалогу.

Політичний моніторинг ПАРЕ щодо України після 2022 року теж набув нового характеру. Можна простежити дві лінії: підтримка України як жертви агресії та принципова вимога не знижувати стандарти демократії, верховенства права і прав людини всередині держави. Саме тому у 2024 році Асамблея позитивно відзначила прогрес України в межах повної моніторингової процедури, а після візиту 2025 року співдоповідачі говорили про значні досягнення у забезпеченні функціонування демократичних інституцій, але водночас акцентували на проблемах із парламентським контролем і незалежністю окремих інституцій. Це виглядає цілком закономірно: Україна водночас отримує політичну солідарність і проходить поглиблену перевірку на відповідність європейським стандартам.

Щодо ЄСПЛ, то для України він давно став не лише міжнародним судом, куди звертаються заявники, а й центральним вузлом правового впливу на цілу низку сфер національного життя. Особливо помітно це стало після початку повномасштабної агресії. За інформацією Суду, станом на 17 лютого 2025 року перед ним перебували 9 264 індивідуальні заяви, пов'язані з конфліктами й війною в Україні, а значна частина з них уже була комунікована урядам-відповідачам [50]. Окремо в червні 2024 року відбулося публічне слухання у міждержавній справі *Ukraine and the Netherlands v. Russia* щодо подій, пов'язаних із війною. Це означає, що Суд став площею не тільки для індивідуального правозахисту, а й для формування великого юридичного масиву фактів, оцінок і стандартів щодо війни на українській території [51].

У кількісному вимірі український трек залишається для Суду одним із найбільших. За статистикою на кінець 2024 року, на Україну припадало 7 700 заяв, розподілених до судового розгляду, що становило 12,7% усіх pending applications, а станом на 30 листопада 2025 року цей показник знизився до 4 600. Окремий профіль Суду щодо України також вказує, що у 2025 році було опрацьовано 5 997 заяв щодо України, з яких 5 429 були визнані неприйнятними або вилучені зі списку. Ці цифри важливі не просто як статистика. Вони показують, по-перше, масштаб навантаження, пов'язаного з українськими справами, а по-друге, те, що взаємодія України з ЄСПЛ відбувається в режимі масового й постійного процесу, а не через поодинокі прецеденти [52].

Водночас ця взаємодія дедалі більше набуває форми двостороннього професійного діалогу. У 2025 і 2026 роках панелі Великої палати прийняли до розгляду консультативні запити, подані Верховним Судом України, що саме по собі є ознакою зрілості національної правової системи й готовності звертатися до механізмів Protocol 16. У квітні 2026 року делегація Суду на чолі з його президентом приїздила до Києва для участі в конференції про ролі національних судів і ЄСПЛ, принцип субсидіарності та взаємодію між судами. І це, мабуть, один із найкращих прикладів того, як співробітництво України з Радою Європи змінюється по суті: від моделі, де держава переважно відповідає перед міжнародною інституцією, до моделі, де вона вступає з нею в професійний діалог як активний учасник спільного правового простору [53].

Отже, взаємодія України з Комітетом міністрів, Парламентською асамблеєю та ЄСПЛ має одночасно контрольний, реформаторський і конструктивний характер. Комітет міністрів забезпечує політичне й процедурне доведення до результату; Асамблея оцінює, критикує, підтримує та інституційно оформлює політичну відповідальність; Суд наповнює цю систему обов'язковими правовими орієнтирами. У сукупності ці три інституції формують для України зовнішній правовий каркас, який не лише перевіряє уже зроблене, а й фактично підштовхує державу до нових трансформацій. Саме в цьому і проявляється реальний зміст співробітництва: не в церемоніях чи формальних заявах, а в тому, що європейські інституції поступово

вбудовуються в український процес правотворення, правозастосування та пошуку справедливості. Найбільш предметно цей процес простежується через практику виконання рішень ЄСПЛ, адже саме тут абстрактні міжнародні зобов'язання перетворюються на конкретні зміни у національному праві.

Практика виконання рішень ЄСПЛ Україною являє собою один із найбільш аналітично насичених вимірів співробітництва держави з Радою Європи, і водночас один із найбільш проблематичних. Конституційно-правова рамка цих відносин визначена статтею 46 Конвенції, відповідно до якої держави зобов'язані виконувати остаточні рішення Суду у справах, де вони є сторонами, а Комітет міністрів здійснює нагляд за виконанням [2]. Саме через цей механізм міжнародні судові рішення поступово трансформуються у конкретні законодавчі, інституційні та правозастосовні зміни всередині держави, або ж, у разі затримки виконання, перетворюються на предмет тривалого міжінституційного діалогу між Страсбургом і Києвом [61].

Аналіз українського досвіду засвідчує щонайменше три структурні тенденції. Перша — хронічна системна проблема невиконання рішень національних судів проти держави, яка протягом тривалого часу залишалася однією з найбільш гострих точок взаємодії України з конвенційною системою. Пілотне рішення у справі *Yurii Nikolayevich Ivanov v. Ukraine* (2009) кваліфікувало ситуацію як системну дисфункцію національного правового порядку і зобов'язало Україну запровадити загальні заходи під наглядом Комітету міністрів. Однак і після цього проблема не була вирішена, оскільки у 2017 році Велика палата у справі *Burmuch and Others v. Ukraine* передала понад 12 143 аналогічних справ безпосередньо до Комітету міністрів, фактично визнавши вичерпаність індивідуального судового механізму для подібних системних ситуацій [77]. Це рішення переформатувало інституційний баланс між Судом і Комітетом міністрів, перенісши відповідальність за системний вимір порушення на рівень міжурядового нагляду.

Друга тенденція — поступовий прогрес у виконанні окремих резонансних груп справ. У 2025 році Комітет міністрів заклав нагляд у групах справ *Petukhov* (No. 2) та *Oleksandr Volkov* проти України [61]. Перша стосувалася системної

проблеми незводимості довічного ув'язнення, друга — структурних гарантій незалежності судової системи та суддівської кар'єри. Закриття цих груп справ є не лише технічною процедурою. Кожне з них фіксує досягнення конкретного стандарту, без якого подальше виконання рішення вважається неможливим. Водночас у справі *Maumulakhin and Markiv* держава у 2024 році подавала вже два плани дій щодо виконання рішення про правове визнання одностатевих пар [48], що свідчить про збереження системних труднощів у чутливих суспільних питаннях.

Третя тенденція стосується воєнного виміру. Повномасштабна збройна агресія 2022 року не призупинила механізм нагляду — вона ускладнила його. В умовах бойових дій, масового переміщення населення та руйнування інфраструктури виконання рішень Суду набуло нового вектора: поряд із системними питаннями судочинства та умов тримання під вартою на перший план вийшли справи, пов'язані з воєнними злочинами, правами переміщених осіб та порушеннями в зоні конфлікту. Показово, що Закон України від 18 жовтня 2022 року № 2689-IX вніс зміни до механізму виконання рішень ЄСПЛ саме в умовах воєнного стану [31], що свідчить про збереження реформаторського курсу навіть в екстремальних обставинах.

У сукупності ці три тенденції окреслюють специфічну правову реальність: виконання рішень ЄСПЛ Україною є не лінійним, а хвилеподібним процесом, у якому системні прориви чергуються з хронічними затримками. Ключовим питанням залишається не стільки формальне дотримання зобов'язань щодо виплати справедливої сатисфакції, скільки здатність держави запроваджувати загальні заходи, що усувають структурні причини порушень [61]. Саме в цьому вимірі взаємодія України з конвенційним механізмом виконання рішень залишається одним із найбільш чутливих індикаторів реального стану верховенства права у країні.

## **РОЗДІЛ 3 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З РАДОЮ ЄВРОПИ**

### **3.1 Роль Ради Європи у підтримці демократичних реформ і захисті прав людини в Україні в умовах сучасних викликів**

Головна роль Ради Європи в сучасній Україні полягає не лише в тому, щоб фіксувати порушення чи нагадувати про зобов'язання. Набагато важливіше те, що ця організація стала для України джерелом правових орієнтирів, легітимних процедур і зовнішнього інституційного «дзеркала», у якому видно, наскільки воєнна держава здатна залишатися правовою. У цьому сенсі її підтримка має подвійну цінність. По-перше, вона допомагає не допустити згорання демократичних стандартів під прикриттям воєнної доцільності. По-друге, вона дає можливість проводити навіть складні реформи не як ситуативні політичні рішення, а як частину довгого правового курсу. Саме тому в українському випадку сучасне співробітництво з Радою Європи слід оцінювати не як «донорську допомогу», а як інституційне партнерство, де зовнішня експертиза допомагає втримати внутрішню реформу в межах європейських стандартів.

Особливо помітною ця роль була у сфері конституційної та судової реформи. Ключовим експертним майданчиком залишалася Венеційська комісія, яка у 2022–2023 роках неодноразово аналізувала законодавчі зміни щодо добору суддів Конституційний Суд України. У плані дій від червня 2023 року Комісія знову наполягала на вирішальній ролі міжнародного компонента в дорадчій групі експертів, прозорому відсіюванні кандидатів із сумнівною доброчесністю та механізмах, що не допускають глухого кута в процедурі відбору. Для України це мало не теоретичне, а практичне значення: у 2024 році дорадча група експертів уже проводила співбесіди й рейтингове голосування щодо кандидатів, а сама Верховна Рада підбивала законодавчі підсумки як запуск принципово нової конкурсної моделі. На цьому прикладі видно, що Рада Європи не просто критикувала, а фактично

допомагала вибудувати механізм, без якого розмова про незалежну конституційну юстицію була б непереконливою [54].

Не менш показовою була участь Ради Європи в оновленні правової бази щодо національних меншин. У жовтні 2023 року Венеційська комісія відзначила, що українська влада реально намагалася врахувати її попередні зауваження до закону про національні меншини, а також прямо підкреслила, що приведення цього законодавства у відповідність до міжнародних стандартів важливе і для членства України в ЄС. Згодом Верховна Рада ухвалила Закон № 3504-IX, який уже в самій назві фіксував мету – врахувати експертну оцінку Ради Європи та її органів у питаннях прав національних меншин [55]. Це дуже показовий приклад того, як сучасна співпраця працює на практиці: спершу – критичний висновок експертного органу, далі – національна законодавча корекція, після чого – новий етап оцінювання та подальшого уточнення норм. Така модель не знімає політичної чутливості мовного чи освітнього питання, але переводить дискусію з емоційної площини в правову.

Приблизно так само Рада Європи діяла у сфері медійного права. Оцінка Директорату з прав людини і верховенства права Ради Європи щодо нового Закону України «Про медіа» відзначила, що цей акт є суттєвим покращенням порівняно з попередніми версіями та значною мірою узгоджується як з директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги, так і зі стандартами Ради Європи. У ширшому контексті це означає, що навіть під час війни Україна намагалася не просто регулювати інформаційну сферу за логікою воєнного часу, а вписати це регулювання у європейські підходи до свободи вираження поглядів, плюралізму та відповідальності медіа. Тут також видно реальний вплив співробітництва з Радою Європи: її правова експертиза не підміняла законодавця, але встановлювала межі, за які держава не повинна виходити, навіть коли посиляється на надзвичайні обставини [56].

Окремої уваги заслуговує підтримка місцевої демократії. У січні 2025 року набула чинності нова українська законодавча модель локальної демократії — закон № 3703, підготовлений за підтримки Ради Європи та її Конгрес місцевих та

регіональних влад Ради Європи. На перший погляд, це може виглядати як вузька тема місцевого самоврядування, але в реальності саме тут проходить межа між декларативною та працюючою демократією. Умови війни показали, що громади не є периферією держави: вони приймають переселенців, організують базові послуги, координують відновлення пошкодженої інфраструктури, працюють із ветеранами та родинами військових. Тому Рада Європи, підтримуючи місцеву демократію, фактично допомагає державі зберігати керованість і довіру на найнижчому, але найчутливішому рівні влади. Пізніше сам Конгрес прямо підкреслив, що децентралізоване відновлення України має бути людським, прозорим, інклюзивним і заснованим на європейських стандартах [57].

Ще одна важлива лінія співпраці проходить через захист соціальних і трудових прав. У 2025 році Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради з прав людини подав альтернативний звіт до Європейський комітет із соці [ ]альних прав щодо виконання Україною положень переглянутої Європейської соціальної хартії. Сам собою цей факт має велике значення. Він свідчить, що навіть під час війни держава не згорнула звітування за соціальними стандартами, а омбудсманська інституція, за підтримки Ради Європи, намагається зберігати незалежний контроль над тим, як у країні дотримуються права на безпечні умови праці, справедливу оплату, профспілкову свободу та рівні можливості. Це хороший приклад того, що сучасна роль Ради Європи не обмежується лише «високою політикою» чи міжнародними судами. Вона також допомагає втримати у фокусі повсякденні права людини, без яких відбудова легко перетворюється на суто технічний процес [58].

У сфері протидії домашньому насильству та захисту жінок вплив Ради Європи також був предметним. У червні 2022 року Україна ратифікувала Стамбульську конвенцію, а вже в листопаді 2022 року вона набрала чинності для України. Надалі у співпраці з проєктами Ради Європи було розроблено практичні матеріали для поліції щодо протидії насильству стосовно жінок і домашньому насильству, де окремо враховано військовий контекст і нові ризики, породжені повномасштабною агресією [33]. Це важливо з двох причин. По-перше, ратифікація конвенції показала, що навіть у надзвичайно складний період Україна готова брати на себе додаткові

правозахисні зобов'язання. По-друге, подальша співпраця вже не зводилася до символічного акту ратифікації, а перейшла у прикладну площину навчання правоохоронців і змін у правозастосуванні. Саме так стандарти Ради Європи перетворюються на повсякденну адміністративну практику.

Політичну рамку для підтримки України послідовно формувала й Парламентська асамблея Ради Європи. У 2024 році ПАРЄ ухвалила резолюцію про підтримку відбудови України, де прямо закликала до створення міжнародного компенсаційного механізму під егідою Ради Європи та до використання заморожених російських державних активів для компенсації шкоди. У тому ж періоді Асамблея винесла в окремий порядок денний проблеми українських переселенців, підкресливши роль програм співпраці Ради Європи, місцевих ініціатив і Банку розвитку Ради Європи для підтримки біженців та ВПО. Тут добре видно, що ПАРЄ в українському контексті виконує не тільки класичну резолютивну функцію. Вона політично легітимує ті рішення, які згодом можуть перетворюватися на інституційні механізми справедливості, відновлення і повернення людей до нормального життя [59].

Найяскравішим прикладом переходу від політичної підтримки до інституційної архітектури став Реєстр збитків для України. Його мандат прямо визначений як документальне фіксування доказів і даних про шкоду, втрати чи поранення, завдані після 24 лютого 2022 року фізичним і юридичним особам, а також самій державі Україна. Вже на старті було наголошено, що реєстр є першим кроком до майбутнього міжнародного компенсаційного механізму. У звіті про діяльність за 2024 рік зафіксовано, що він не лише створював управлінські правила, а й затверджував форми і правила подання заяв для дедалі нових категорій вимог, у тому числі через інтеграцію з українською цифровою інфраструктурою [60]. Це означає, що Рада Європи бере участь не просто в політичних деклараціях про справедливість, а у створенні робочої юридичної машини, яка здатна перетворити масові втрати війни на процесуально оформлені вимоги потерпілих.

Не можна оминати й роль Європейський суд з прав людини. У сучасних умовах він залишається головним судовим механізмом Ради Європи, через який

формуються індивідуальні й міждержавні правові відповіді на порушення прав людини. Суд продовжує отримувати велику кількість заяв, пов'язаних із війною в Україні; станом на лютий 2025 року він повідомляв про 9 264 індивідуальні заяви, пов'язані з конфліктами та війною в Україні. Водночас у профілі України за 2025 рік зафіксовано, що Суд опрацював 5 997 заяв щодо України, ухвалив 164 рішення по суті, і в 160 із них було встановлено принаймні одне порушення Конвенції. У липні 2025 року Велика палата у справі «Україна та Нідерланди проти росії» поклала на росію відповідальність за масштабні й грубі порушення прав людини, включно з невивірковими атаками, стратами, тортурами, депортацією дітей і знищенням приватної власності. Тому роль Суду сьогодні подвійна: щодо України він зберігає вимогу до системного виправлення внутрішніх проблем, а щодо російської агресії – створює правову пам'ять і міжнародну кваліфікацію масових порушень [50].

У сукупності це дає підстави стверджувати, що в умовах сучасних викликів Рада Європи стала для України не периферійним міжнародним форумом, а одним із центральних європейських просторів, де зараз одночасно вирішуються питання демократії, прав людини, інституційної довіри та майбутньої відповідальності агресора. У цьому й полягає її реальна, а не декларативна роль. Вона допомагає Україні не просто вижити під час війни, а залишатися державою, яка реформується, звітує, виправляє помилки і зберігає вектор на європейський правовий порядок.

### **3.2 Проблеми виконання Україною зобов'язань перед Радою Європи та шляхи їх подолання**

Разом із тим ефективність співробітництва не можна оцінювати лише за кількістю документів, проєктів чи позитивних політичних заяв. Ключове питання завжди полягає в тому, наскільки Україна реально виконує зобов'язання, що випливають із членства в Раді Європи та участі в її конвенційній системі. Саме тут стає видно, що війна одночасно і підсилює потребу в європейських стандартах, і різко ускладнює їх дотримання. Частина ресурсів держави закономірно

переорієнтована на оборону; значна кількість посад і процедур працює в умовах воєнного режиму; суспільний запит на безпеку нерідко випереджає запит на процедурні гарантії. Однак правова природа цих зобов'язань не зникає. Навпаки, у сучасному баченні Ради Європи питання відповідальності, репарацій, прав ВПО, життя на окупованих територіях, меж воєнного стану та відбудови мають розглядатися саме через правозахисну оптику. Інакше демократична держава ризикує почати виправдовувати проблеми війною там, де насправді потрібні системні зміни.

Однією з найстаріших і найболючіших проблем залишається виконання рішень ЄСПЛ та пов'язаних із ними загальних заходів. На сторінці профілю Департаменту з виконання рішень Суду окремо вказано, що Україна поєднує як «recent achievements», так і «main issues pending», тобто паралельно фіксує прогрес і системні борги. Найбільш показовим тут є структурний блок справ *Ivanov–Zhovner–Burmych*, який стосується невиконання або затриманого виконання національних судових рішень проти держави чи державних підприємств [61]. У меморандумі 2025 року цей комплекс прямо названо структурною проблемою. Інакше кажучи, йдеться не про окремі помилки в адмініструванні, а про тривалий дефект відносин між судовим рішенням і реальною здатністю держави його забезпечити. Саме тому питання виконання рішень Суду в українському випадку давно вже є не технічною темою для Міністерства юстиції, а тестом на здатність держави поважати власний суд і власне право.

Водночас не можна сказати, що Україна тут зовсім не рухається вперед. Помітним кроком стало набрання чинності 9 квітня 2025 року законом, який скасував десятирічне обмеження для перегляду національних судових рішень після рішення ЄСПЛ. Це важливий приклад того, як держава намагається прибрати конкретну процесуальну перепону, через яку право на ефективне відновлення порушених прав часто залишалося формальним. Проте навіть такий крок, за своєю природою, є лише частковим розв'язанням. Він не усуває автоматично ані дефіциту бюджетних та адміністративних механізмів виконання, ані проблеми хронічної заборгованості держави, ані загальної інституційної культури, у якій рішення суду

іноді сприймалося як відкладене зобов'язання, а не як безумовний обов'язок. Тому позитивні зміни потрібно оцінювати тверезо: вони важливі, але самі по собі не ліквідують системний вузол [62].

Не менш складним є антикорупційний напрям. У лютому 2025 року Група держав проти корупції повідомила, що Україна задовільно виконала 18 із 31 рекомендації четвертого раунду оцінювання щодо запобігання корупції серед народних депутатів, суддів і прокурорів; 11 рекомендацій були виконані частково, а дві залишилися невиконаними. GRECO при цьому окремо вказала на прогрес у контролі декларацій, регулюванні контактів парламентарів із лобістами та впорядкуванні процедур добору суддів і пов'язаних органів. Водночас саме невиконані рекомендації стосувалися прокуратури: випадкового розподілу справ між прокурорами та більш чіткого визначення дисциплінарних проступків і санкцій. На практиці це означає, що проблема більше не зводиться до гучних антикорупційних гасел. Уразливими залишаються саме ті елементи системи, де вирішується питання передбачуваності, рівності і захисту від вибіркового впливу [41].

Ще виразніше ця проблема проявляється у п'ятому раунді GRECO, присвяченому доброчесності центральної виконавчої влади та правоохоронних органів. За даними Ради Європи, у березні 2024 року в межах цього раунду Україна отримала 25 рекомендацій, а в листопаді 2024 року у звіті про відповідність було зазначено, що 15 рекомендацій виконано частково, а вісім залишаються невиконаними. Те, що такий результат фіксується вже в умовах повномасштабної війни, слід тлумачити обережно. З одного боку, сама наявність процедури оцінювання показує, що реформа не зупинилася. З іншого — вона демонструє, що доброчесність виконавчої влади й правоохоронного сектору далі потребує точкового, а не декоративного вдосконалення [18]. Це підтверджує і звіт Європейської комісії за 2025 рік, де серед завдань для України прямо вказано повне врахування рекомендацій GRECO, налагодження системної консультації з антикорупційною радою та продовження виконання антикорупційного планування.

Судова реформа, попри безсумнівні досягнення, теж залишається незавершеною. У звіті Європейської комісії за 2024 рік прямо зазначалося, що

Україні потрібно продовжити заповнення вакансій у Конституційному Суді, удосконалити законодавчу рамку для розслідування і розгляду кримінальних справ, посилити добір керівників прокуратури на прозорій і меритократичній основі та реагувати на корупційні ризики навіть у Верховному Суді. Раніше, у 2023 році, Європейська комісія вже відзначала, що законодавство щодо попереднього добору суддів Конституційного Суду було ухвалено відповідно до рекомендацій Венеційської комісії. Отже, центральна проблема тут не стільки у відсутності нормативного руху, скільки в розриві між новим законом і стабільною інституційною практикою [63]. Для України це дуже характерний виклик: реформаторський імпульс виникає доволі швидко, але повна перебудова кадрових процедур, дисциплінарної відповідальності та довіри до судових інституцій потребує значно більшого часу.

Окрема, дуже чутлива тема – реалізація політики деолігархізації. Позиція Венеційської комісії в цьому питанні була доволі чіткою. У висновку 2023 року вона визнала, що надмірний вплив олігархів на економічне, політичне та публічне життя справді становить загрозу для демократії, однак наголосила, що закон у його тодішньому вигляді викликає серйозні сумніви щодо сумісності з гарантіями Європейської конвенції з прав людини. Комісія вказала на розмиті критерії визначення «олігарха», широку дискрецію органу, який ухвалює рішення, брак належних гарантій процедури та ризик політично вибіркового застосування. У 2024 році було повідомлено, що Україна оновила урядовий план заходів і відклала імплементацію закону про олігархів до завершення воєнного стану, передбачивши підготовку змін із урахуванням рекомендацій Венеційської комісії [40, 41]. З цього можна зробити висновок, що ключова проблема тут вже усвідомлена: боротьба з олігархічним впливом має будуватися через системні інституційні рішення, а не через правовий інструмент із каральним персоналізованим ефектом.

Не до кінця закритим залишається і блок прав національних меншин та мовної політики. Хоча Венеційська комісія в жовтні 2023 року схвально оцінила низку змін до законодавства як вже було зазначено, вона водночас наголосила на потребі далі переглядати окремі обмеження, пов'язані з використанням мов меншин у публічній

сфері, доступом до медіа та поступовою трансформацією шкільної освіти мовами меншин. Ця тема особливо складна саме для України, оскільки вона знаходиться на перетині кількох чутливих факторів: захисту державної мови в умовах агресії, виконання міжнародних зобов'язань і європейської політики недискримінації. Тому головна проблема тут не у відсутності змін як таких, а в необхідності постійно тримати баланс між безпековими міркуваннями та принципом пропорційності. І саме в цьому питанні контроль і рекомендації Ради Європи залишаються для України особливо важливими, бо не дають перетворити складне політичне питання на зону правової сваволі.

Досить жорстко сучасні проблеми видно й у сфері поводження з людьми, позбавленими волі. У квітні 2024 року Європейський комітет із запобігання катуванням оприлюднив звіт за підсумками візиту 2023 року до України. Комітет прямо закликав до розроблення комплексної стратегії боротьби з насильством між ув'язненими та неформальною ієрархією у в'язницях, до суттєвого збільшення персоналу в установах виконання покарань, а також до скасування дисциплінарного одиночного тримання щодо неповнолітніх. У звіті зазначалося й те, що в перевірених військових місцях тримання не було отримано скарг на жорстоке поводження з боку персоналу, але окремі матеріальні й режимні проблеми все ж лишалися [43]. Така картина дуже показова: українська система не є однорідно провальною, але вона має стійкі вразливості, які особливо небезпечні в умовах війни, коли суспільство схильне менше помічати права людей, що перебувають під контролем держави.

Сфера соціальних прав також дає підстави для стриманої оцінки. В альтернативному звіті до Європейського комітету із соціальних прав прямо вказувалося, що хоча ратифікація Хартії позитивно вплинула на захист трудових і соціальних прав, чинні стандарти в Україні все ще залишаються нижчими за європейський рівень. Для повоєнної держави це має особливе значення. Відбудова потребує не лише інвестицій у бетон і дороги, а й реальної системи захисту праці, справедливої оплати, безпечних умов, недискримінації, участі профспілок і прогнозованих соціальних гарантій. Якщо ці елементи випадають, то навіть

найуспішніша макроекономічна реконструкція не дає відчуття справедливого суспільного відновлення. Тому виконання соціальних зобов'язань перед Радою Європи – це не «другорядний» блок порівняно з воєнними чи судовими темами, а одна з умов стійкого миру і довіри до держави [58].

З урахуванням викладеного шляхи подолання проблем мають бути саме системними. Найслабшим місцем часто є не відсутність розуміння проблеми, а розірваність між політичним рішенням, законом, підзаконним механізмом, фінансуванням і контролем результату. Відтак Україні потрібна не просто чергова хвиля реформаторських законопроектів, а стабільна інфраструктура виконання: постійна координація з боку уряду щодо виконання рішень ЄСПЛ, регулярний парламентський нагляд за станом реалізації рекомендацій Венеційської комісії та GRECO, раннє залучення експертизи Ради Європи до підготовки складних законів, а також цифрові інструменти відстеження виконання судових рішень і дисциплінарних процедур. У практичному вимірі це означає, що подолання проблем повинне бути не реактивним, коли виправлення починається після чергового критичного висновку, а плановим і наперед закладеним у державну політику.

Інакше кажучи, стратегія подолання труднощів має спиратися на три речі. Першою є правова передбачуваність, коли держава заздалегідь узгоджує реформу з європейськими стандартами, а не виправляє її постфактум. Другою – інституційна сталість, коли зміна закону не губиться через кадрові провали, брак ресурсів чи слабку адміністрацію. Третьою – чесна політична комунікація, при якій виконання зобов'язань перед Радою Європи не подається як «чужа вимога», а пояснюється суспільству як спосіб захисту власних громадян від державних помилок, зловживань і безкарності. Саме за такої логіки українське виконання зобов'язань перестає бути обтяжливим зовнішнім контролем і стає внутрішнім механізмом оздоровлення правопорядку.

### **3.3 Перспективи поглиблення співробітництва України з Радою Європи в контексті європейської інтеграції**

Рада Європи та Європейський Союз утворюють два різних рівні європейської правової архітектури, і нерозрізнення їх у правовому аналізі неминує веде до хибних висновків. Перша є класичною міжнародною організацією, що діє через добровільно прийняті конвенційні зобов'язання і зберігає суверенітет держав-учасниць; другий — наднаціональним утворенням, у межах якого держави передають частину своїх повноважень спільним інституціям, а вироблене ними право має пряму дію у національних правопорядках. Саме ця відмінність визначає, чому членство в Раді Європи і вступ до ЄС є не взаємозамінними, а послідовними й взаємодоповнюючими кроками для України.

Рада Європи та Європейський Союз є самостійними міжнародними організаціями з різним членським складом, різними установчими документами й різними функціями. Рада Європи об'єднує 46 держав-членів і функціонує як організація із захисту прав людини, демократії та верховенства права на основі міжнародно-правових зобов'язань, що добровільно приймаються державами-учасницями [3]. ЄС, натомість, є інтеграційним утворенням із 27 держав-членів, у рамках якого держави передають частину своїх суверенних повноважень наднаціональним інституціям — Комісії, Парламенту та Раді [78]. Якщо Рада Європи діє через конвенції та рекомендації, що зберігають суверенітет держав, то ЄС творить обов'язкове право, яке має пряму дію в національних правових системах. Образно кажучи, обидві організації функціонують як концентричні кола навколо спільних європейських цінностей, де Рада Європи є ширшим колом із м'якшим рівнем інтеграції, а ЄС — вузьким, але значно глибшим [3].

Попри інституційну відокремленість, між двома організаціями склалася розгалужена система взаємодії. Відправною точкою сучасного партнерства став Меморандум про взаєморозуміння між ЄС і Радою Європи 2007 року, підписаний за

підсумками доповіді Жан-Клода Юнкера, якому у 2005 році було доручено проаналізувати стан відносин між організаціями [79]. Меморандум закріпив принципи комплементарності та узгодженості як основу співпраці: Рада Європи виробляє стандарти у сфері прав людини, верховенства права та демократії, а ЄС спирається на ці стандарти при формуванні власної правової бази та при оцінці країн-кандидатів [79]. На саміті Ради Європи у Рейк'явіку у травні 2023 року було прямо підтверджено, що ЄС є головним інституційним партнером Ради Європи в політичному, правовому та фінансовому вимірах [38].

Практично це партнерство реалізується через кілька механізмів. По-перше, спільні програми ЄС і Ради Європи є найбільшим джерелом фінансування технічної допомоги організації в країнах-партнерах [79]. По-друге, ключові моніторингові та консультативні органи Ради Європи — Венеціанська комісія та GRECO — відіграють системну роль у процесі розширення ЄС: Єврокомісія у своїх щорічних звітах про прогрес країн-кандидатів регулярно посилається на їхні висновки [63]. По-третє, Лісабонський договір 2007 року відкрив правовий шлях для приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [80] — крок, який формально підпорядкував би інституції ЄС зовнішньому конвенційному контролю. Попри те, що цей процес ще не завершено, вже сьогодні Суд ЄС у Люксембурзі формулює свої рішення таким чином, щоб вони узгоджувалися з практикою ЄСПЛ у Страсбурзі [78].

Членство в Раді Європи і прагнення до членства в ЄС це не паралельні, а взаємопов'язані процеси. Стандарти, вироблені Радою Європи, фактично становлять правову основу, на відповідність якій оцінюються країни-кандидати в рамках переговорного процесу з ЄС. Таким чином, виконання зобов'язань перед Радою Європи є не просто самостійним правовим обов'язком, а й необхідною передумовою просування по шляху євроінтеграції.

З міжнародно-правової точки зору, ця функціональна взаємозалежність двох організацій є результатом цілеспрямованого нормативного розвитку. Як слушно зауважує Д. Кохенов, попри те, що Копенгагенські критерії 1993 року вперше кодифікували вимоги до держав-кандидатів у сфері демократії та верховенства

права, з міжнародно-правової точки зору, ця функціональна взаємозалежність двох організацій не є самоочевидною — вона є результатом цілеспрямованого нормативного розвитку. Як слушно зауважує Д. Кохенов, попри те, що Копенгагенські критерії 1993 року вперше кодифікували вимоги до держав-кандидатів у сфері демократії та верховенства права, нормативний зміст цих критеріїв у частині, яку не охоплює *acquis* ЄС, заповнювався саме стандартами Ради Європи [81]. *Acquis communautaire* — сукупність усього чинного права ЄС, яку держава-кандидат зобов'язана перейняти як умову вступу — є детально розробленим насамперед у економічних, торговельних і технічних сферах. Натомість субстантивний зміст «політичного критерію» Копенгагена — того, що саме означає незалежний суд, ефективний засіб правового захисту, свобода зібрань чи захист прав меншин — у праві ЄС на момент формулювання критеріїв розроблений не був. Саме тому Єврокомісія при оцінці країн-кандидатів фактично зверталася до напрацювань Ради Європи, а саме: практики ЄСПЛ, висновків Венеціанської комісії, рекомендацій GRECO. Кохенов кваліфікує цю ситуацію як нормативно непрозору і пропонує формалізувати роль Ради Європи в процесі розширення, зробити її офіційним експертним партнером, а не лише неформальним джерелом стандартів [81]. Для України це означає, що виконання рекомендацій органів Ради Європи є одночасно зобов'язанням перед організацією і критерієм оцінки з боку Єврокомісії, що унеможливує їх трактування як альтернативних чи другорядних вимог.

Перспективи поглиблення співробітництва України з Радою Європи в умовах європейської інтеграції варто розглядати не як формальне продовження дипломатичних контактів, а як практичний механізм наближення України до стандартів Європейського Союзу. Рада Європи не є інституцією ЄС, однак саме її стандарти у сфері прав людини, демократії, верховенства права, місцевого самоврядування, свободи слова та захисту меншин фактично становлять основу того, що Європейський Союз називає «фундаментальними реформами». Тому співробітництво України з Радою Європи прямо пов'язане з переговорами про вступ до ЄС, які офіційно були відкриті 25 червня 2024 року на першій міжурядовій конференції Україна – ЄС. У межах переговорної рамки ЄС особлива увага

приділяється саме кластеру «Основи», тобто судовій реформі, боротьбі з корупцією, правам людини, демократичним інституціям і захисту національних меншин.

Першою реальною перспективою є подальше використання Ради Європи як експертного партнера України у сфері верховенства права, судової реформи та виконання рішень Європейського суду з прав людини. Для України це має дуже практичне значення, бо вступ до ЄС неможливий без незалежної судової системи, довіри до правосуддя та здатності держави виконувати міжнародні зобов'язання. Європейська комісія у звітах про верховенство права прямо зазначає, що оцінювання держав-кандидатів і членів ЄС спирається також на стандарти, висновки й рекомендації органів Ради Європи. Це означає, що подальші консультації з Венеційською комісією, GRECO, Комітетом міністрів Ради Європи та іншими структурами не є другорядними, а фактично допомагають Україні проходити найскладнішу частину євроінтеграційного шляху

Реальність цієї перспективи підтверджується тим, що вона вже закладена в чинні програмні документи. План дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та відбудова» на 2023–2026 роки був затверджений Комітетом міністрів Ради Європи 14 грудня 2022 року і має бюджет близько 50 млн євро. Його мета полягає не лише у підтримці України під час війни, а й у допомозі з реформами, які потрібні для європейської перспективи держави. Серед напрямів співпраці прямо названо права людини, верховенство права, демократичне врядування, підтримку судової системи, виконання рішень ЄСПЛ, захист постраждалих від війни, розвиток місцевої демократії та свободу медіа.

У практичному вимірі така перспектива означає, що Україна може поглиблювати співпрацю з Радою Європи через постійне вдосконалення законодавства перед його ухваленням. Наприклад, якщо Україна змінює правила добору суддів, повноваження Конституційного Суду, порядок дисциплінарної відповідальності суддів чи діяльність антикорупційних органів, консультації з органами Ради Європи допомагають уникати помилок, які потім можуть стати предметом критики з боку ЄС. Це особливо важливо в умовах війни, коли держава змушена швидко ухвалювати рішення, але водночас не може відходити від принципу

незалежності суду та правової визначеності. Саме тому подальша роль Ради Європи полягатиме не тільки в загальних рекомендаціях, а й у супроводі конкретних законопроектів, навчанні суддів, прокурорів, адвокатів, працівників органів влади та зміцненні інституційної спроможності правової системи.

Додатковим підтвердженням важливості цього напрямку є статистика виконання рішень ЄСПЛ. У звіті Комітету міністрів Ради Європи за 2024 рік зазначено, що Україна, попри війну, продовжила активно працювати над виконанням рішень Європейського суду з прав людини, і протягом року було закрито 75 справ щодо України, зокрема 3 провідні справи. Водночас на рівні всієї системи Ради Європи наприкінці 2024 року залишалось 3916 справ як вже було зазначено, які ще очікували повного виконання державами, що показує: проблема виконання рішень ЄСПЛ є загальноєвропейською, але для України вона має особливе значення через євроінтеграційний процес

Для України реальним завданням у цій сфері є не просто зменшити кількість невиконаних рішень ЄСПЛ, а змінити саму логіку реагування на них. Якщо рішення ЄСПЛ стосується, наприклад, надмірної тривалості судового розгляду, неналежних умов тримання під вартою, порушень права власності або відсутності ефективного засобу правового захисту, держава має не тільки виплатити компенсацію заявнику, а й усунути причину проблеми в законодавстві чи адміністративній практиці. Саме тут співпраця з Радою Європи може бути поглиблена через створення постійних механізмів контролю за виконанням рішень ЄСПЛ на рівні парламенту, уряду та судової влади. Такий підхід був би корисним і для переговорів з ЄС, тому що показував би здатність України не лише ухвалювати закони, а й реально забезпечувати права людини.

Наведена логіка відповідає усталеній у міжнародному праві концепції «загальних заходів» (general measures) виконання рішень ЄСПЛ, що відрізняється від індивідуальних виплат справедливої сатисфакції. Як свідчить аналіз практики Комітету міністрів щодо України, переважна більшість порушень Конвенції має системний або структурний характер і вимагає не одноразових компенсацій, а реформування законодавства, судової практики та адміністративних процедур [61].

Зокрема, Верховна Рада України у лютому 2024 року прийняла рекомендації за підсумками слухань про проблеми виконання рішень ЄСПЛ, визначивши три пріоритетні групи справ: Ivanov/Burmych (невиконання рішень національних судів), Nevmerzheritsky/Sukachov (умови тримання під вартою) та Zelenchuk and Tsytsyura (мораторій на відчуження сільськогосподарських земель) [82]. Цей крок є показовим, оскільки він засвідчує, що виконання рішень ЄСПЛ перестає бути виключно виконавчою функцією і поступово набуває парламентського виміру, що є ознакою зрілості конвенційної культури держави і водночас відповідає очікуванням ЄС щодо якості демократичних інституцій.

Другою перспективою є поглиблення співробітництва у сфері захисту прав людини, соціальної стійкості та демократичного врядування в умовах війни й післявоєнного відновлення. Ця перспектива є дуже реальною, бо вона напряду відповідає потребам України: мільйони людей постраждали від війни, багато громад втратили житло, інфраструктуру, робочі місця, доступ до послуг, а значна частина населення має статус внутрішньо переміщених осіб або перебуває за кордоном. Рада Європи вже працює з цими питаннями через проекти, спрямовані на захист постраждалих від війни, забезпечення доступу до правосуддя, житлові рішення для ВПО, недискримінацію, гендерну рівність і підтримку місцевого самоврядування.

Особливо важливим є те, що європейська інтеграція України не може обмежуватися тільки ухваленням законів у Києві. ЄС оцінюватиме не лише центральні органи влади, а й те, як європейські стандарти працюють у громадах, судах, школах, соціальних службах, медіа, центрах надання адміністративних послуг. Тому співпраця з Радою Європи у сфері місцевої демократії має реальну перспективу розвитку. У 2025 році в межах Плану дій Ради Європи був започаткований проєкт зі зміцнення багаторівневого врядування та місцевої демократії для підтримки відновлення України. Його завдання полягає у покращенні правових та інституційних основ місцевого самоврядування, розвитку спроможності громад і залученні громадян до прийняття рішень [64].

Цей напрям є практичним, бо після війни саме громади будуть першими відповідати за відбудову житла, соціальної інфраструктури, шкіл, лікарень, доріг,

культурних об'єктів і місцевої економіки. За оцінкою Світового банку, Європейської комісії, ООН та Уряду України, станом на кінець 2025 року потреби України у відновленні й реконструкції на найближчі десять років оцінювалися майже у 588 млрд доларів, а прямі збитки вже перевищували 195 млрд доларів. Найбільше постраждали житловий, транспортний та енергетичний сектори, а близько 14% житлового фонду було пошкоджено або зруйновано, що вплинуло на понад три мільйони домогосподарств [65].

У таких умовах Рада Європи може допомогти Україні зробити відбудову не просто технічним процесом ремонту зруйнованого, а частиною демократичного оновлення держави. Це означає, що громади мають отримувати прозорі правила планування, жителі повинні мати право брати участь у визначенні пріоритетів відновлення, а внутрішньо переміщені особи, ветерани, люди з інвалідністю, родини загиблих, діти та люди похилого віку мають бути враховані у місцевих програмах. Такий підхід відповідає європейській логіці «відбудувати краще, ніж було», коли після руйнувань створюється більш доступна, безпечна й підзвітна система управління.

Окремою частиною цієї перспективи є свобода слова та захист журналістів. Для України це особливо важливо, бо під час війни інформаційна безпека, боротьба з дезінформацією та свобода медіа часто перебувають у складному балансі. Рада Європи у 2023 році започаткувала в Україні проєкт із захисту свободи вираження поглядів і свободи медіа, а у 2025–2026 роках реалізується друга фаза цього проєкту з бюджетом 885 тис. євро. Його мета полягає у наближенні українського медійного законодавства до стандартів Ради Європи та ЄС, захисті журналістів і підтримці плюралістичного медіасередовища.

Це має реальне значення для європейської інтеграції, адже свобода слова є одним із критеріїв демократичності держави. Україна вже має сильний громадянський сектор і активне медійне середовище, однак війна створює ризики: обмеження доступу до інформації, тиск на журналістів, концентрація інформаційного простору, складність висвітлення воєнних тем, небезпека для репортерів у прифронтових регіонах. Тому подальша співпраця з Радою Європи

може бути спрямована на вироблення чітких стандартів: що є законним обмеженням в умовах воєнного стану, а що може перетворитися на надмірне втручання у свободу слова. Така робота буде важливою і після завершення війни, коли Україна поступово повертатиметься до повноцінного політичного, виборчого та медійного процесу.

Питання балансу між законними обмеженнями в умовах воєнного стану і конвенційними гарантіями є одним із найскладніших у практиці ЄСПЛ. Стаття 15 Конвенції дозволяє відступ від зобов'язань «під час війни або іншого надзвичайного становища», однак з двома принциповими умовами: по-перше, заходи мають бути «суворо необхідними» (*strictly required*), по-друге, вони не можуть торкатися абсолютних прав — права на життя (ст. 2), заборони катувань (ст. 3), заборони рабства (ст. 4) та принципу *nullum crimen sine lege* (ст. 7) [2]. Практика Суду у справах щодо збройних конфліктів — зокрема *Hassan v. United Kingdom* (2014), де ЄСПЛ вперше визнав можливість тлумачення Конвенції з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права, та *Ukraine and the Netherlands v. Russia* (2022) [51] — свідчить, що ЄСПЛ застосовує розширений стандарт оцінки заходів держав у надзвичайних ситуаціях, але за умови наявності ефективних внутрішніх гарантій і парламентського контролю. Саме тому подальша співпраця України з Радою Європи у сфері свободи медіа і обмежень воєнного часу має спиратися не лише на загальні рекомендації, а й на конкретний аналіз відповідності українського законодавства тесту «суворої необхідності», що є водночас умовою Ради Європи і критерієм оцінки демократичних стандартів у переговорах з ЄС.

Третьою перспективою є поглиблення співробітництва у сфері міжнародної відповідальності росії, компенсації збитків і правового забезпечення відновлення України. Саме тут Рада Європи вже стала одним із ключових міжнародних майданчиків для України. У травні 2023 року на саміті Ради Європи в Рейк'явіку було створено Реєстр збитків, завданих агресією російської федерації проти України. Його мандат полягає у фіксації доказів і заяв про шкоду, втрати чи пошкодження, завдані з 24 лютого 2022 року на території України в її міжнародно визнаних кордонах.

Ця перспектива є не абстрактною, а дуже конкретною, бо Реєстр збитків уже працює як перший елемент майбутнього компенсаційного механізму. Він приймає заяви через портал «Дія», що робить процес доступним для громадян, бізнесу та державних органів. Станом на 2026 рік відкриваються нові категорії заяв, зокрема щодо примусового переміщення або депортації дітей і дорослих, втрати індивідуального підприємництва, пошкодження або знищення критичної і некритичної інфраструктури, а також втрати активів юридичних осіб та держави.

Реальність цього напряму підтверджується статистикою. У квітні 2026 року повідомлялося, що Реєстр збитків об'єднує 44 держави та Європейський Союз, а кількість поданих заяв становить близько 150 тисяч. Також у грудні 2025 року була підписана Конвенція про створення Міжнародної комісії з розгляду заяв щодо України, яка має оцінювати заяви, передані з Реєстру, і визначати розмір компенсації. Це означає, що співпраця України з Радою Європи переходить від етапу фіксації шкоди до етапу створення повноцінного механізму компенсацій [66].

Для України це має стратегічне значення з кількох причин. По-перше, компенсаційний механізм формує міжнародно визнану доказову базу російської агресії. По-друге, він дозволяє громадянам, бізнесу, громадам і державі не залишатися сам на сам зі збитками. По-третє, він показує, що європейська інтеграція України включає не тільки майбутнє членство в ЄС, а й відновлення справедливості відповідно до міжнародного права. Саме тому подальша співпраця з Радою Європи може розвиватися у напрямі розширення категорій заяв, спрощення процедур подання доказів, навчання юристів і представників громад, а також підготовки України до роботи з майбутнім компенсаційним фондом.

Особливо важливо, що цей механізм пов'язаний із масштабом руйнувань. Якщо потреби України у відновленні на десять років оцінюються майже у 588 млрд доларів, то внутрішніх ресурсів держави явно недостатньо для повноцінної компенсації та відбудови. Тому міжнародно-правовий механізм, створений за участю Ради Європи, може стати одним із ключових інструментів для того, щоб фінансова відповідальність за руйнування не перекладалася лише на український бюджет або міжнародних донорів. Звісно, питання фактичної виплати компенсацій буде

складним і залежатиме від політичних рішень, ратифікації Конвенції, створення фонду та використання російських активів, однак сама інституційна основа вже формується

У контексті європейської інтеграції ця перспектива також важлива тому, що вона зміцнює позицію України як держави, яка діє через право, а не лише через політичні вимоги. Україна не просто заявляє про збитки, а бере участь у створенні міжнародної процедури їх документування, перевірки та майбутнього відшкодування. Це відповідає європейському підходу до відповідальності, де навіть в умовах війни ключову роль мають відігравати докази, правові процедури, прозорість і незалежна оцінка. Саме такий підхід посилює довіру до України з боку партнерів і робить її євроінтеграційний курс більш переконливим.

З доктринальної точки зору, триланковий компенсаційний механізм, створений під егідою Ради Європи (Реєстр збитків — Міжнародна комісія з розгляду заяв — компенсаційний фонд), ґрунтується на загальному принципі міжнародного права, закріпленому у Статтях про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння (ARSIWA, 2001), зокрема у статті 31, згідно з якою держава, що несе відповідальність, зобов'язана здійснити «повне відшкодування» (full reparation) шкоди, заподіяної їй міжнародно-протиправним діянням [83]. Цей принцип сягає рішення Постійної палати міжнародного правосуддя у справі *Factory at Chorzów* (1928) — першого прецеденту, в якому міжнародний суд чітко визначив зміст зобов'язання відшкодувати шкоду. Держава-порушниця зобов'язана не просто виплатити компенсацію, а відновити становище, яке існувало б, якби протиправний акт взагалі не був вчинений. Саме цей стандарт повного відновлення, а не часткової компенсації, є правовою основою вимог України до Росії. Застосування цього принципу до агресії Росії проти України означає, що правова основа для компенсаційних вимог є усталеною в міжнародному праві, однак питання процедури їх реалізації є новаторським: за масштабом і складністю цей механізм не має прямих аналогів у новітній міжнародній практиці, хоча й спирається на досвід Компенсаційної комісії ООН щодо Іраку (UNCC, 1991–2022) [84]. Принципова відмінність полягає в тому, що у випадку України механізм створено без попередньої

резолюції Ради Безпеки ООН через право вето Росії, і саме тому роль Ради Європи, як інституційної платформи, є юридично і політично безальтернативною.

Отже, перспективи поглиблення співробітництва України з Радою Європи є реальними, оскільки вони вже спираються на чинні програми, фінансування, міжнародні механізми та потреби євроінтеграційного процесу. Найважливішими серед них є подальше зміцнення верховенства права і судової системи, захист прав людини та демократичного врядування під час війни й відбудови, а також розвиток міжнародного компенсаційного механізму для відшкодування збитків, завданих російською агресією. Усі ці напрями мають практичний характер: вони стосуються роботи судів, громад, медіа, органів влади, постраждалих громадян, бізнесу та держави загалом. Саме тому Рада Європи для України залишається не лише міжнародною організацією з прав людини, а й важливим партнером на шляху до членства в Європейському Союзі.

## ВИСНОВКИ

Отже, на основі проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. У результаті розкриття правової природи та інституційної структури Ради Європи встановлено, що ця організація є однією з найважливіших міжурядових інституцій європейського правового простору. Її правова природа полягає не у прямому управлінні державами, а у формуванні спільних стандартів демократії, прав людини та верховенства права, які держави-члени добровільно визнають і зобов'язуються виконувати. Інституційна структура Ради Європи є достатньо розгалуженою, адже охоплює Комітет міністрів, Парламентську асамблею, Європейський суд з прав людини, Конгрес місцевих і регіональних влад, Венеційську комісію та інші органи. Саме така система дає змогу організації поєднувати політичний діалог, правовий контроль, експертну допомогу та практичну підтримку реформ.

2. Під час характеристики основних напрямів діяльності Ради Європи було з'ясовано, що її робота зосереджена навколо трьох базових цінностей: захисту прав людини, розвитку демократії та утвердження верховенства права. У сфері прав людини ключову роль відіграє Європейська конвенція з прав людини та практика Європейського суду з прав людини. У сфері демократії важливими є підтримка парламентаризму, виборчих стандартів, місцевого самоврядування та участі громадян у публічному житті. У сфері верховенства права Рада Європи сприяє незалежності судової влади, боротьбі з корупцією, захисту свободи слова, недискримінації та належному функціонуванню правових інститутів. Тому діяльність Ради Європи має не декларативний, а практичний характер, оскільки її стандарти прямо впливають на законодавство і правозастосування держав-членів.

3. У ході визначення механізмів міжнародно-правового співробітництва держав-членів із Радою Європи встановлено, що така співпраця здійснюється через кілька взаємопов'язаних форм. Насамперед це участь держав у конвенціях і протоколах Ради Європи, які створюють юридично обов'язкові стандарти. Важливе значення має також моніторинг виконання зобов'язань, діяльність експертних

органів, підготовка висновків, рекомендацій, резолюцій і програм допомоги. Окрему роль відіграє виконання рішень Європейського суду з прав людини під контролем Комітету міністрів. Таким чином, співробітництво з Радою Європи не обмежується участю в засіданнях чи підписанням документів, а передбачає постійне вдосконалення національного законодавства, судової практики та діяльності органів влади відповідно до європейських стандартів.

4. Аналіз передумов вступу України до Ради Європи показав, що цей процес був пов'язаний із прагненням незалежної української держави закріпити себе як частину європейського демократичного простору. Вступ України до Ради Європи у 1995 році став не лише важливим зовнішньополітичним кроком, а й початком системного реформування правової та політичної системи. Україна взяла на себе зобов'язання забезпечувати права людини, розвивати демократичні інститути, реформувати судову систему, гарантувати місцеве самоврядування та приводити законодавство у відповідність до європейських стандартів. Водночас ці зобов'язання не втратили значення й сьогодні, оскільки їх виконання залишається важливим показником демократичної зрілості держави та її готовності до повноцінної європейської інтеграції. Разом із тим дослідження засвідчило, що цей процес супроводжувався глибокими внутрішньополітичними суперечностями: ліво-центристський склад Верховної Ради 1994 року, спроби комуністичної фракції геополітично збалансувати євроінтеграційний крок, а також гостра парламентська дискусія навколо питання смертної кари унаочнюють, що взяті Україною зобов'язання не були результатом органічного парламентського консенсусу. Їх реалізація стала можливою завдяки поєднанню зовнішнього інституційного тиску Ради Європи, президентської ініціативи та конституційного судочинства — зокрема рішення Конституційного Суду України 1999 року про неконституційність смертної кари. Ця траєкторія свідчить про те, що міжнародно-правові зобов'язання можуть стати рушієм внутрішньої правової трансформації навіть за умов слабого парламентського консенсусу.

5. Дослідження участі України в конвенційній системі Ради Європи дало змогу зробити висновок, що ця участь має комплексний і довготривалий характер.

Найбільше значення для України має Європейська конвенція з прав людини, яка стала важливим джерелом для розвитку національного законодавства і судової практики. Разом із тим Україна бере участь і в інших конвенціях Ради Європи, які стосуються соціальних прав, боротьби з насильством, протидії торгівлі людьми, кіберзлочинності, доступу до інформації, захисту меншин та інших сфер. Імплементация цих стандартів відбувається через ухвалення нових законів, внесення змін до чинного законодавства, навчання суддів і посадових осіб, а також через врахування практики Європейського суду з прав людини. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV (2006) інституціоналізував цей процес, закріпивши практику ЄСПЛ як джерело права відповідно до статті 17 Закону. Це свідчить, що стандарти Ради Європи поступово стають внутрішньою частиною правової системи України.

6. Розкриття особливостей взаємодії України з Комітетом міністрів, Парламентською асамблеєю та Європейським судом з прав людини дозволяє зробити висновок, що ці інституції виконують різні, але взаємо-доповнюючі функції. Комітет міністрів забезпечує політичне керівництво організацією, контролює виконання рішень ЄСПЛ і підтримує реалізацію програм співпраці з Україною. Парламентська асамблея виступає майданчиком політичного діалогу, моніторингу демократичних реформ і міжнародної підтримки України, особливо після початку повномасштабної агресії росії. Європейський суд з прав людини, у свою чергу, є ключовим судовим механізмом захисту прав громадян і водночас інструментом впливу на зміну українського законодавства та практики. Практика обрання суддів ЄСПЛ від України засвідчила, що кадрова функція ПАРЕ є реальним інструментом зовнішнього контролю якості національних відбіркових процедур: дворазове відхилення поданих Україною списків у 2019 і 2021 роках та успішне обрання Миколи Гнатівського у квітні 2022 року ілюструють здатність держави реагувати на міжнародну критику і вдосконалювати внутрішні конкурсні процедури. Практика виконання рішень ЄСПЛ Україною має хвилеподібний характер: системні прориви — зокрема закриття у 2025 році груп справ Petukhov (No. 2) та Oleksandr Volkov — чергуються з хронічними затримками, що засвідчує поступальний, але нерівномірний прогрес. У сукупності ці інституції

формують зовнішній правовий і політичний каркас, який допомагає Україні рухатися в напрямі європейських стандартів.

7. У процесі з'ясування ролі Ради Європи у підтримці демократичних реформ і захисті прав людини в Україні встановлено, що ця роль особливо посилилася в умовах сучасних викликів. Повномасштабна війна створила для України складну ситуацію, у якій потрібно одночасно захищати державу, забезпечувати права громадян і зберігати демократичний характер влади. Рада Європи допомагає Україні не відходити від принципів правової держави навіть в умовах воєнного стану. Її підтримка проявляється у правовій експертизі законопроектів, рекомендаціях щодо судової реформи, захисті прав внутрішньо переміщених осіб, підтримці свободи медіа, місцевого самоврядування, доступу до правосуддя та документування порушень прав людини. Показовим є те, що Україна скористалася механізмом дерогації за статтею 15 Конвенції, однак станом на квітень 2024 року суттєво звузила обсяг відступів, що свідчить про прагнення держави повернутися до повноцінного конвенційного режиму навіть в умовах активних бойових дій. Саме тому співпраця з Радою Європи є важливим чинником збереження демократичної стійкості України.

8. Під час визначення проблем виконання Україною зобов'язань перед Радою Європи було встановлено, що вони мають як об'єктивний, так і внутрішньо-інституційний характер. До основних проблем належать складність судової реформи, тривале виконання окремих рішень ЄСПЛ, недоліки у сфері пенітенціарної системи, захисту соціальних прав, боротьби з корупцією, забезпечення прав національних меншин і свободи слова в умовах війни. Частина цих проблем існувала ще до 2022 року, але війна значно ускладнила їх вирішення. Системна проблема невиконання рішень національних судів проти держави набула масштабів, що спонукали ЄСПЛ у справі *Burmuch and Others v. Ukraine* (2017) передати понад 12 143 аналогічних справ безпосередньо до Комітету міністрів, перенісши відповідальність за системний вимір порушення на рівень міжурядового нагляду. Разом із тим шляхи подолання цих труднощів є цілком реальними: це посилення парламентського контролю за виконанням міжнародних зобов'язань, системне врахування рекомендацій Ради Європи, належне фінансування реформ, підвищення

професійної підготовки суддів і посадових осіб, а також реальне виконання рішень ЄСПЛ не лише через виплату компенсацій, а й через усунення причин порушень.

9. Обґрунтування перспектив поглиблення співробітництва України з Радою Європи показало, що вони безпосередньо пов'язані з європейською інтеграцією держави. Найважливішими перспективами є подальше зміцнення верховенства права, розвиток незалежної судової системи, захист прав людини під час війни та післявоєнного відновлення, підтримка місцевої демократії, свободи медіа, соціальних прав і механізмів міжнародної відповідальності Росії. Особливо важливим напрямом є участь Ради Європи у створенні міжнародних механізмів компенсації збитків, завданих російською агресією. Окремо слід зазначити, що Рада Європи і ЄС це не одне й те саме, однак їхні вимоги до України фактично збігаються. Стандарти Ради Європи заповнюють те, чого немає в праві ЄС, тому виконання зобов'язань перед однією організацією автоматично працює і на користь іншої. Якщо говорити про компенсаційний механізм (Реєстр збитків, Комісія з розгляду заяв і майбутній фонд) то його створення через Раду Європи, а не через Раду Безпеки ООН, де Росія має право вето, було єдиним реалістичним шляхом домогтися хоча б часткового відшкодування збитків від агресії. У контексті переговорів про вступ України до ЄС співробітництво з Радою Європи набуває ще більшого значення, оскільки її стандарти фактично є основою для оцінки демократичності та правової спроможності держави. Отже, поглиблення цієї співпраці є не лише міжнародно-правовою потребою, а й необхідною умовою успішного європейського майбутнього України.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Генеральна секретарка Ради Європи: Європа повинна залишатися стійкою перед обличчям агресії та війни - Центр громадянських свобод. *Центр громадянських свобод*. URL: <https://ccl.org.ua/news/generalna-sekretarka-rady-yevropy-yevropa-povynna-zalyshatysya-stijkoju-pered-oblychchiam-agresiyi-ta-vijny/>.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 : станом на 1 серп. 2021 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text).
3. Про Раду Європи. *Офіс Ради Європи в Україні*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/the-coe/about-coe>.
4. What is the Council of Europe?. *UK Parliament*. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8061/>.
5. Structure The Council of Europe in brief. URL: <https://www.coe.int/en/web/about-us/structure>.
6. Статут Ради Європи : Статут Ради Європи від 05.05.1949 : станом на 31 жовт. 1995 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_001#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text).
7. Європейська соціальна хартія ( ETS N 35 ) : Хартія Ради Європи від 18.10.1961 № ETS N 35 : станом на 3 трав. 1996 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_300#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300#Text).
8. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 № 2319-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text>.
9. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Конвенція Ради Європи від 25.10.2007 : станом на 20 черв. 2012 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_927#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text).

10. Додатковий протокол до Європейської Конвенції про передачу засуджених осіб (ETS N 167) : Протокол Ради Європи від 18.12.1997 : станом на 22 листоп. 2017 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_335#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_335#Text).
11. Конвенція про кіберзлочинність : Конвенція Ради Європи від 23.11.2001 : станом на 7 верес. 2005 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_575#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text).
12. Democracy through Law (Venice Commission). *Civil Society Portal*. URL: <https://www.coe.int/en/web/civil-society/democracy-through-law-venice-commission>.
13. About GRECO. *Group of States against Corruption*. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco>.
14. У Верховному Суді обговорюють досвід імплементації Європейської конвенції з прав людини в Україні. *Офіс Ради Європи в Україні*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-supreme-court-is-discussing-the-experience-of-implimenting-the-european-convention-on-human-rights-in-ukraine>.
15. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією : Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 : станом на 16 берез. 2005 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_102#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text).
16. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми : Конвенція Ради Європи від 16.05.2005 : станом на 21 верес. 2010 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_858#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text).
17. Співробітництво України з Радою Європи. *Державна податкова служба України*. URL: [https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/spivrobotnytstvo-z-radou\\_es/chlenstvo-v-radi-evropy/spivrobotnytstvo/](https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/spivrobotnytstvo-z-radou_es/chlenstvo-v-radi-evropy/spivrobotnytstvo/).
18. Звіт GRECO: відзначено прогрес України у виконанні антикорупційних рекомендацій для суддів, прокурорів і парламентарів (звіт українською). *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/zvit-greco-vidznacheno-progres-ukrainy-u-vykonanni-antykoruptsiy-nyh-rekomendatsiy-dlya-suddiv-prokuroriv-i-parlamentariv-zvit-ukrainskoju/>.
19. Україна отримала нові рекомендації GRETA щодо захисту постраждалих від торгівлі людьми. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*.

URL:

<https://www.msp.gov.ua/press-center/news/ukrayina-otrymala-novi-rekomendatsiyi-greta-s-hchodo-zakhystu-postrazhdalykh-vid-torhivli-lyudmy>.

20. Представники України беруть участь у 65-му Пленарному засіданні MONEYVAL. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/funkcional/news/predstavniki-ukrajini-berut-uchast-u-65-mu-plenarnomu-zasidanni-MONEYVAL.html>.

21. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 рр.: Керівний комітет оцінює перший рік його реалізації. *Офіс Ради Європи в Україні*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/council-of-europe-action-plan-for-ukraine-2023-2026-steering-committee-assesses-the-first-year-of-its-implementation>.

22. Council of Europe Office in Ukraine. *AT A GLANCE*. 2024. P. 2. URL: <https://rm.coe.int/dpc-open-day-2024-factsheet-ukraine/1680ae5c78>.

23. Ukraine // 46 States, one Europe. *Council of Europe*. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/ukraine>.

24. Інституційний діалог та формування спільного європейського правового простору: підсумки міжнародної конференції щодо взаємодії між національними судами та ЄСПЛ. *ВЕРХОВНИЙ СУД*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/2011108>.

25. Progress of the Assembly's monitoring procedure (January-December 2025). *Parliamentary Assembly*. URL: <https://pace.coe.int/en/files/35803/html>.

26. The progress of the Assembly's monitoring procedure (January-December 2023). *Parliamentary Assembly*. URL: <https://pace.coe.int/en/files/33371/html>.

27. The Council of Europe supports Ukraine in implementing European standards on fundamental rights as part of the EU accession process. *Council of Europe Office in Ukraine*. URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/the-council-of-europe-supports-ukraine-in-implementing-european-standards-on-fundamental-rights-as-part-of-the-eu-accession-process>.

28. Про національні меншини (спільноти) України : Закон України від 13.12.2022 № 2827-IX : станом на 10 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text>.

29. On amending some legislative acts of ukraine regarding improving procedure for selecting candidate judges of the constitutional court of ukraine on a competitive basis. *European commission for democracy through law*. 2022. P. 17. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2022\)046](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2022)046).

30. Ukraine: Disregard false information concerning derogations from the European Convention on Human Rights. *Council of Europe*. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/ukraine-disregard-false-information-concerning-derogations-from-the-european-convention-on-human-rights>.

31. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини : Закон України від 18.10.2022 № 2689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2689-20#Text>.

32. Імплементация Європейської конвенції з прав людини в Україні в часи війни: у Києві триває XII Міжнародний форум з практики ЄСПЛ. *ВЕРХОВНИЙ СУД*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1692408>.

33. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 № 2319-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text>.

34. LEVCHUK v. Ukraine. *HUDOC*. URL: [https://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B"sort":\["execdocumenttypesorting%20ascending,execdocumentreferencesorting%20descending"\],"execidentifier":\["004-56503"\]%7D](https://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B).

35. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX : станом на 1 берез. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.

36. Report submitted by Ukraine pursuant to Article 14, paragraph 1 of the Council of Europe Convention on Access to Official Documents (CETS No.205). *Council of Europe Group on Access to Information*. 2022. P. 16. URL:

<https://rm.coe.int/council-of-europe-group-on-access-to-information-aig-report-submitted-/1680a8eaf4>.

37. Про внесення змін до Закону України "Про національні меншини (спільноти) України" щодо деяких питань реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України: Закон України від 21.09.2023 № 3389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3389-20#Text>.

38. Ukraine ratified the Revised European Social Charter on 21/12/2006, accepting 76 of the 98 paragraphs of the Charter. *Social Rights*. URL: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/ukraine>.

39. CyberEast+: Ukrainian authorities committed to further strengthen legislation on cybercrime and electronic evidence. *Cybercrime*. URL: <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/-/cybereast-ukrainian-authorities-committed-to-further-strengthen-legislation-on-cybercrime-and-electronic-evidence>.

40. GRETA carries out third evaluation visit to Ukraine. *Action against Trafficking in Human Beings*. URL: <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/greta-carries-out-third-evaluation-visit-to-ukraine-1>.

41. Ukraine - Publication of the Fourth Round Addendum to the Second Compliance Report. *Group of States against Corruption*. URL: [https://www.coe.int/en/web/greco/home/-/asset\\_publisher/lxOP5Yph48Zi/content/ukraine-publication-of-the-fourth-round-addendum-to-the-second-compliance-report](https://www.coe.int/en/web/greco/home/-/asset_publisher/lxOP5Yph48Zi/content/ukraine-publication-of-the-fourth-round-addendum-to-the-second-compliance-report).

42. Committee of experts on the evaluation of anti-money laundering measures and the financing of terrorism. 2024. P. 18. URL: <https://rm.coe.int/moneyval-67th-plenary-meeting-report/1680b11a89>.

43. Council of Europe anti-torture Committee (CPT) publishes report on Ukraine. *European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT)*. URL: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-cpt-publishes-report-on-its-visit-to-ukraine>.

44. Council of Europe Action Plan for Ukraine 2023-2026: Steering Committee assesses the first year of its implementation. *Council of Europe Office in Ukraine*. URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/council-of-europe-action-plan-for-ukraine-2023-2026-steering-committee-assesses-the-first-year-of-its-implementation>.

45. Резолюція CM/Res(2023)3. Про встановлення Розширеної часткової угоди про Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України : Резолюція Ком. Міністрів Ради Європи від 12.05.2023 № CM/Res(2023)3 : станом на 8 листоп. 2023 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/961\\_001-23#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/961_001-23#Text).

46. CM(2025)104-final - [1532/2.3] Consequences of the aggression of the Russian Federation against Ukraine - Agreement between the Council of Europe and Ukraine on the Establishment of the Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine. *CoE Search*. URL: [https://search.coe.int/cm#%7B"CoEIdentifier":\["0900001680b678c9"\],"sort":\["CoEValidationDate%20Descending"\]%7D](https://search.coe.int/cm#%7B).

47. Volkov v Ukraine. *European Human Rights Advocacy Centre*. URL: [https://ehrac.org.uk/en\\_gb/key-ehrac-cases/volkov-v-ukraine/](https://ehrac.org.uk/en_gb/key-ehrac-cases/volkov-v-ukraine/).

48. Справа «Маймулахін і Марків проти України» (Заява № 75135/14) : Рішення Європ. суду з прав людини від 01.06.2023. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_i96#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i96#Text).

49. PACE elects Mykola Gnatovskyy judge to the European Court of Human Rights in respect of Ukraine. *European Court of Human Rights*. URL: <https://pace.coe.int/en/news/8684/pace-elects-mykola-gnatovskyy-judge-to-the-european-court-of-human-rights-in-respect-of-ukraine>.

50. Applications concerning the conflicts and war in Ukraine. URL: <https://www.echr.coe.int/w/applications-concerning-the-conflicts-and-war-in-ukraine>.

51. CASE OF UKRAINE AND THE NETHERLANDS v. RUSSIA. *Hudoc*. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B"itemid":\["001-222889"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B).

52. Pending applications allocated to a judicial formation requêtes pendantes devant une formation judiciaire. URL: <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/stats-pending-2025-bil>.

53. Advisory opinion request no. P16-2025-001. *ECHR-KS*. URL: <https://ks.echr.coe.int/web/echr-ks/w/advisory-opinion-request-no.-p16-2025-001>.
54. Council of Europe Action Plan for Ukraine “Resilience, Recovery and Reconstruction” 2023-2026. URL: <https://rm.coe.int/0900001680a96440>.
55. Про внесення змін до деяких законів України щодо врахування експертної оцінки Ради Європи та її органів стосовно прав національних меншин (спільнот) в окремих сферах: Закон України від 08.12.2023 № 3504-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3504-20#Text>.
56. The Law “On Media” of Ukraine. *Information Society and Action against Crime Directorate*. 2023. P. 23. URL: <https://rm.coe.int/dgi-2023-03-ukraine-tp-law-on-media-2751-9297-4855-1-2753-6081-2551-1/1680aa72df>.
57. Congress welcomes a new law on local democracy in Ukraine. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/-/congress-welcomes-a-new-law-on-local-democracy-in-ukraine>.
58. Ombudsperson of Ukraine submitted alternative report to the European Committee of Social Rights. *Council of Europe Office in Ukraine*. URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/ombudsperson-of-ukraine-submitted-alternative-report-to-the-european-committee-of-social-rights>.
59. Support for the reconstruction of Ukraine. URL: <https://pace.coe.int/en/files/33494/html>.
60. Register of Damage for Ukraine. *Human Rights and Rule of Law*. URL: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/register-of-damage-for-ukraine>.
61. Ukraine and the Council of Europe. *Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights*. URL: <https://www.coe.int/en/web/execution/ukraine>.
62. Ukraine: Removal of time-limits for the review of domestic court decisions following a judgment by the European Court of Human Rights. *Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights*. URL: <https://www.coe.int/en/web/execution/ukraine>.

<https://www.coe.int/en/web/execution/-/ukraine-removal-of-time-limits-for-the-review-of-domestic-court-decisions-following-a-judgment-by-the-european-court-of-human-rights>.

63. Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of regions. *Commission staff working document*. 2024. P. 105. URL: [https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1\\_en](https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en).

64. Strengthening multilevel governance and local democracy to support Ukraine's recovery. Council of Europe Office in Ukraine. URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/strengthening-multilevel-governance-and-local-democracy-to-support-ukraine-s-recovery>.

65. Updated ukraine recovery and reconstruction needs assessment released. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.

66. The international register of damage caused by russia's aggression against ukraine opens five new claim categories for business and the state. President of Ukraine. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/mizhnarodnij-reyestr-zbitkiv-zavdanih-agresiyeyu-rf-proti-uk-104157>.

67. Цей день в історії: 9 листопада 1995: Вступ України до Ради Європи. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/1109Q/>

68. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Opinion No. 190 (1995) on the application by Ukraine for membership of the Council of Europe, 26 September 1995. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=13929>

69. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Honouring of the commitment entered into by Ukraine upon accession to the Council of Europe to put into place a moratorium on executions. Doc. 7974. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7676&lang=EN>

70. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр#Text>

71. Протокол № 11, який передбачає перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією про захист прав і основних свобод людини : Протокол Ради Європи від 11.05.1994. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_536#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_536#Text)

72. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

73. Фулей Т. І. Застосування практики ЄСПЛ при здійсненні правосуддя : наук.-метод. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Київ, 2015. 208 с.

74. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. К. : Монографія, 2007. 466 с.

75. Глава ПАРЕ: Україна мусить провести вільні і чесні вибори, навіть якщо вони будуть не ідеальні. Європейська правда. 16.05.2023. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2023/05/16/7161795/>

76. Committee on the Election of Judges to the European Court of Human Rights. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. URL: <https://pace.coe.int/en/pages/committee-30-presentation>

77. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Europe: a death penalty-free continent. Doc. 8340. Rapporteur: Mr Erik Jurgens. 1999. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=8677&lang=EN>

78. The Council of Europe and the European Union. Portal. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/european-union>

79. The European Union and the Council of Europe. European External Action Service. URL: [https://www.eeas.europa.eu/council-europe/european-union-and-council-europe\\_en](https://www.eeas.europa.eu/council-europe/european-union-and-council-europe_en)

80. EU accession to the ECHR. Human Rights Intergovernmental Cooperation. Council of Europe. URL:

<https://www.coe.int/en/web/human-rights-intergovernmental-cooperation/accession-of-the-european-union-to-the-european-convention-on-human-rights>

81. Kochenov D. An Argument for Closer Cooperation between the European Union and the Council of Europe in the Field of EU Enlargement Regulation. *Croatian Yearbook of European Law and Policy*. 2006. Vol. 2. P. 311–341. URL: <https://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/22>

82. Ukraine: Parliament Adopts Recommendations concerning the Execution of ECHR Judgments. Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights. Council of Europe. 2024. URL: <https://www.coe.int/en/web/execution/-/ukraine-parliament-adopts-recommendations-concerning-the-execution-of-echr-judgments>

83. Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (ARSIWA) : adopted by the International Law Commission at its fifty-third session, 2001 // UN Doc. A/56/10. URL: [https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft\\_articles/9\\_6\\_2001.pdf](https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf)

84. Reparations for Civilian Victims in Ukraine and Gaza: Legal Frameworks, Normative Debates, and Implementation. *Questions of International Law*. 2025. URL: <https://www.qil-qdi.org/reparations-for-civilian-victims-in-ukraine-and-gaza-legal-frameworks-normative-debates-and-implementation/>